

ΕΠΙΣΤΗΜΗ, ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ, ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΑ

ΕΤΟΣ 1^ο.
ΑΡΙΑ. 96

Ἐν Πειραιεὶ Ἰούλιος
1888

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΤΗΣ
Δ. Κ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΕΚ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ

Η ΕΠΕΤΕΙΟΣ ΤΟΥ ΣΕΛΑΝ ΚΑΙ ΤΑ ΙΔΕΩΔΗ ΤΟΥ ΕΝ ΓΕΡΜΑΝΙΑ ΚΟΙΝΩΝΙΣΜΟΥ
ΥΠΟ
Ν. ΚΑΖΑΖΗ

(Συνέχ. ἴδε ἀριθ. φύλ. 25)

Ἡ ἀνὰ τὴν αἰθουσαν διακεχυμένη ζωηρότης ἐξέλιπεν αἰφνιδίως, κατόπιν τῆς ἀναβάσεως ἐπὶ τοῦ αὐτοσχεδίως παρασκευασθέντος βήματος παρήλικος ἤδη κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον, εὐπρεπῶς ἐνδεδυμένου, ἀνδρός, μὴ στερουμένου τῆς ἐπιβαλλούσης ἀξιοπρεπειας, ἀστοῦ μᾶλλον, ἢ ἀπλοῦ ἐργάτου. Ἦτο οὗτος μικροβιομήχανος, πρεσβυῶν ἐξ ἰδιοσυγκρασίας ἡλλων καὶ πεποιθήσεων, ἢ ἐκ κομματικῶν συμφερόντων, τὰς ἀρχὰς τῆς κοινωνιστικῆς δημοκρατίας. Μέτριος τὸ ἀνάστημα, παχύσαρκος, Φιλισταῖος τὸ ἦθος, ἔφερε προφανῆ τὴν ἐπιρροὴν τοῦ ζύθου, ἀλλ' ἡ ἀγαθότης ἐφαίνετο ἀληθῶς ἀποτετυπωμένη ἐπὶ τοῦ προσώπου τοῦ ἀνδρός, ἀγαθωτάτης ἐν τῇ πόλει φήμης ἀπολαύοντος. Συνήθως οἱ πρωταγωνιστοῦντες ἐν τοιοῦτοις ἀνατρεπτικαῖς συλλόγοις, οἱ λαμβάνοντες τὸν λόγον ἐν συνελεύσεσιν, ἐχθρικῶς διατεθειμέναις πρὸς τὰ καθεστῶτα, διηλθον τὸν βίον αὐτῶν ἐν θυέλλῃ καὶ πάλῃ, ὧν τὰ ἔχνη διακρίνονται ἐκ τῆς πρώτης ἐρεύνης ἐπὶ τοῦ προσώπου αὐτῶν, ἐπὶ τῶν κινήσεων, καὶ ἐκ τῆς βασανιζούσης αὐτοὺς ἀνησυχίας. Ὁ ἐρχόμενος εἰς ῥῆξιν πρὸς τὸ καθεστῶς, ὁ ἀναλαμβάνων τὴν καταπολέμησιν αὐτοῦ, ἐπὶ τῇ βεβαιότητι πολλάκις, ὅτι εἶνε δυνατὸν νὰ συντριβῇ ὑπὸ τὸ βῆρος τῶν ὑφισταμένων παραδό-

σεων, ὑπέστη ἐπωδύνους ἀγῶνας ἐν τῇ συνειδήσει αὐτοῦ, ἐσωτερικὰ μαρτύρια. Θὰ νικήσῃ ἡ νέα ἰδέα, ἢς κηρύσσεται ὀπαδός, θὰ κατισχύσῃ τοῦ παλαιοῦ κόσμου, ἢ θὰ ὑποκύψῃ, θὰ ἠττηθῇ; φοβερὸν πρόβλημα, ἡ ὀδυνηρὰ τοῦ ὁποίου ἐνέργεια ἀδύνατον νὰ μὴ ταραξῇ τὴν πνευματικὴν γαλήνην καὶ τοῦ μᾶλλον ἀτρομήτου καὶ τολμηροῦ χαρακτήρος. Τοιαῦται ἀνησυχία βεβαίως δὲν ἀπησχόλησαν οὔτε τοὺς ὑπνοὺς, οὔτε τὴν ἐγρήγορσιν τοῦ ἀνδρός, ὅστις ἀνήρχετο κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐπὶ τοῦ βήματος, ἵνα προεδρεύσῃ συνελεύσεως, σκοπὸν ἐχούσης νὰ διαμκρτυρηθῇ κατὰ τῶν κοινωνικῶν καθεστῶτων, καὶ τοῦτο κατόπιν τῶν ἐντυπώσεων καὶ τῶν συγκινήσεων ἐθνικῆς ἡμέρας. Ἄλλ' ὑπάρχουσιν ἐποχαὶ ἐν τῷ βίῳ τῶν λαῶν, καθ' ἃς αἱ τολμηρόταται, αἱ μᾶλλον χιμαιρικαὶ καὶ ἀπραγματοποιήτοι ἰδέαι ὑποτίθενται ἐπὶ τινὰς στιγμὰς ὡς δυνάμεναι νὰ λάβωσι πραγματικότητα, μολονότι ὁ κοινότερος τῶν ἐγκεφάλων ἐν ἄλλῃ περιστάσει δύναται ν' ἀποδείξῃ αὐτὰς ἐσπερημένας πάσης ἀρχῆς καὶ βάσεως, ἀνεπιδέκτους ἄρα οἰασθήποτε ὑποστάσεως. Καταλαμβάνονται οἱ λαοὶ ἐν τῇ δυσπόνῳ αὐτῶν ἐργασίᾳ ὑπὸ τινος ὑπερνευρικής καταστάσεως, ὅπως καὶ τὰ ἄτομα, πάσχοντες ἐκ δυσαρέστων συναισθημάτων, ἐξ ἀηδίας, ἐκ τινος ἠθικῆς κατὰ τοῦ καθεστῶτος ἀποστροφῆς, προκαλούσης παρ' αὐτοῖς τὰς χιμαιρικωτάτας τῶν σκέψεων καὶ τῶν ἐπιθυμιῶν. Τοιοῦτότι δὲ συμβαίνει ἀπὸ τινος χρόνου καὶ ἐν Εὐρώπῃ μὲν, εἰδικῶς δὲ ἐν Γερμανίᾳ. Οἱ ἠθικολόγοι ἀπεκάλεσαν τὴν κατάστασιν ταύτην *mal de siècle*, *Weltschmerz*· παθολογικὴ κατάσταση, προερχομένη ἀπὸ τῆς δυσκρασίας τοῦ κοινωνικοῦ σώματος, ἀπὸ τινος καθολικῆς καχεξίας τοῦ ὄργανισμοῦ. Καὶ οἱ υἱέστατοι τῶν ἀνθρώπων δύνανται νὰ προσβληθῶσιν, ὡς ἐν καιροῖς νοσηματικῶν ἐπιδημιῶν, ὑπὸ τοῦ μικροβίου τῆς νόσου.

Όταν παρετήρησα τὸν ἀγαθὸν ἐκεῖνον ἄσπρον, τὸν τίμιον καὶ εὐποροῦντα βιορῆχανον, τὸν μὴ δυνάμενον νὰ ἔχη ἀξιώσεις φιλοδοξίας, μετὰ τὸσάυτης ἀφελείας ἀνερχόμενον ἐπὶ τοῦ βήματος, δεχόμενον τὰς ἐπευφημίας δημογύρεως, ἀγνωστῆς πραγματι τί ἐπιθυμῆι καὶ τίνας λόγους ἐνεκα συνῆλθεν, ἵνα ἐκδηλώσῃ ἀνατρεπτικὰ φρονήματα, στυγεράς κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἤτιον ἐπιθυμίας πρὸς καταστροφὴν καθεστώτος, ἀντὶ τοῦ ὁποίου δὲν εἶχε νὰ παρουσιάσῃ ἕτερον κοσμιώτερον καὶ εὐγενέστερον, δυνάμενον ν' ἀποδειχθῆι ὡς προσηκόντως ἐκπροσωποῦν τὸν σκοπὸν καὶ τὰς τάσεις τῆς κοινωνίας, τοῦ ἀτόμου, τοῦ ἔθνους καὶ τῆς ἀνθρωπότητος, κατενόησα τὴν νόσον, ὑφ' ἧς ἀπὸ τινος χρόνου κατατρυχῆται ἡ νεωτέρα Γερμανία. Τὸ ἔθνος ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον μέχρις ἐσχάτων ἔθνε τῶ ἰδανισμῶ, τὸ ὅποιον ἀνεγνώριζε καὶ ἐκέρυττεν ὡς σκοπὸν τοῦ ἀνθρωπίνου βίου τὴν κτῆσιν τοῦ ἀγαθοῦ, τοῦ ἀληθοῦς καὶ τοῦ καλοῦ, περιῆλθε σήμερον εἰς τοιαύτην ἠθικὴν ἀπόγνωσιν, εἰς τοσαύτην πνευματικὴν ἀνασάτωσιν, ὥστε νὰ προγράψῃ πάντα ταῦτα ἀπὸ τῆς ἱστορικῆς ἐργασίας του ὡς παραιτία κοινωνικῆς ἀβλιότητος καὶ κακοδαμονίας. Παράδοξος, ἀκατανόητος ἀντίφασις. Καθ' ἣν στιγμὴν ἡ γερμανικὴ διάνοια ἐτέλεσεν ἓνα τῶν μεγίστων αὐτῆς ἱστορικῶν θριάμβων, καθ' ὃν χρόνον ἀνεπετάσθησαν τῆ συνειδήσει αὐτῆς καὶ τῆ ἐκπολιτιστικῆς ἐργασίᾳ τοῦ μέλλοντος νέοι ὀρίζοντες εὐρύτατοι ἱστορικῆς ἐνεργείας, καθ' ἣν στιγμὴν ἡ γερμανικὴ φυλὴ, κατόπι τεραστίων ἀγώνων καὶ μόχθων, ἐξόχου ἐργασίας, ἐδημιούργησε τὴν γερμανικὴν ἐνότητα ἐπὶ ἀσφαλεστάτων κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἤτιον, ὅσον ἐπιτρέπεται τῆ πεπερασμένη ἰσχύϊ τοῦ ἀνθρώπου, βάσεων, ἡ ἀπικαιοδοξία καὶ ὁ μηδενισμὸς ὑπὸ ποικίλας ὄψεις καὶ τάσεις κατεργασμένοι τὸ πνεῦμα αὐτῆς, ὥστε τοῦτο ὄπισθεν τοῦ μιγαλέου τῶν μαχῶν καὶ τῶν θριάμβων μίαν μόνον ἀνεγνώρισεν ἀλήθειαν—τὴν ματαιότητα τῶν ἐπιγείων πραγμάτων. Ἡ νοσηρὰ αὕτη κατὰστασις πλέον ἢ ἀπαξ προτέβλεπε κοινωνικῶς ὀργανισμούς καὶ ἱστορικὰς περιόδους, ἀλλ' εἶχε κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἤτιον τὸν λόγον αὐτῆς ἐν ἔθνικῆς καταστροφῆς, ἐν προσωπικῆς ἀπογοητεύσει καὶ δυσχερείᾳ, κατόπι γενικῶν καὶ μερικῶν ἀτυχημάτων. Ἡ ἀνίκτος ἀθυμία τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ, ἡ ἀπικίπος ἀπογοήτευσις τοῦ Ἀντικίριου, ἡ ζοφερὰ ἐμπνευσις τοῦ Λουκρητίου, αἱ μισάνθρωποι τάσεις τῶν πρώτων χριστιανικῶν χρόνων, ζητούντων ἐν τῇ ἐρημίᾳ καὶ τῇ μονῶσει, ἐν τῇ καταφρονήσει τῶν ἐγκοσμίων, τὸ ἰδεώδες καὶ τὴν εὐτυχίαν τοῦ ἀνθρώπινου βίου, αὐτῇ ἐπὶ τέλους ἡ ἀπελπιστικὴ ποιητικὴ ἐκδήλωσις τῶν πρώτων τοῦ αἰῶνος τούτου δεκαετηρίδων πρὸς τὰς λαοὺς καὶ ἀτόμους, ἔσχον τὸν λόγον αὐτῶν ἐν ἐκτάκτοις περιστάσει τοῦ βίου, ἐν ἐπαναστατικῆς κρίσει, ἐν μεταβατικῆς περιόδου τῆς ἱστορίας, ὑπ' ὀδυνηρῆς ἀνηχητικῆς πληρούσεως τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα. Ἀλλ' αἱ περιστάσεις αὐταὶ δὲν ἐφαρμόζονται σήμερον ἐν Γερμανίᾳ. Λαός, ἐξελευθὸν χθὲς ἐπὶ νικητῆς ἀπὸ κολοσσικῆς πάλης, ἔρα ὑγίης καὶ εὐρωστος φυσικῶς, δὲν δικαιολογεῖται, ἐκδηλῶν τοιαύτην ἠθικὴν ἀτονίαν, ἧτις εἶνε κυ-

ρίως χαρακτηρ ἐξητλημένων γενεῶν καὶ ἱστορικῶν περιόδων. Τίνας στερεῖται σήμερον ἡ Γερμανία, κατὰ τί πάτχει, ἵνα ὑποβάλῃ ἐν τῇ συνειδήσει αὐτῆς τοιαύτας τάσεις ἀνατρεπτικῶν καθεστώτων, δυσπιστίας πρὸς τὸ παρὸν, χωρῶσης μέχρις ἀποκηρύξεως τῆς χρησιμότητος τοῦ βίου; Τοιοῦτον εἶνε τὸ πρόβλημα τοῦ παρόντος καὶ τοῦ μέλλοντος τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ. Θὰ ἐξέλθῃ νικητῆς ἀπὸ τῆς δοκιμασίας ταύτης, ἢ θὰ παρασυρθῆ ἀσυνειδήτως ἐν τῷ ἀναρχικῷ στροβίλῳ, ἐν ᾧ ἀπὸ τινος χρόνου παραφέρεται, εἰμαρμένως βαίνων πρὸς τινὰ καταστροφὴν, ἐξ ἧς ἄδηλον τί θέλει ἐξέλθῃ ὑπὸ τὰς συνθήκας, ὑφ' ἧς ἐπιδικτελεῖ ἡ μόλις ἔθνικῶς καὶ πολιτικῶς συμπαγεῖσα γερμανικὴ κοινωνία.

Ὁ πρῶτος τῆς δημογύρεως κατέλαβε τὸ βῆμα μετὰ προφανοῦς ἀβεβαιότητος, ὥσει δισταζῶν καὶ αὐτὸς περὶ τῶν πεποιθήσεών του. Ἐραίνετο οἰνεῖ ἀγνοῶν σχεδὸν τὸν λόγον, δι' ὃν κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην παρίστατο πρὸ τοῦ κεκτημένου ἀκρατηρίου του. Ἡ φυσιογνωμία αὐτοῦ ἐστερεῖτο πάσης ἐμφράσεως, πάσης ζωῆς, ἀνευ τῶν ὁποίων δὲν δύναται νὰ καταστῆ ἐπιβλητικὸς καὶ ἐνδιαφέρων ὁ ῥήτωρ, εἰς οἰκονομικὰ καὶ ἀν ἀνήκη κοινωνικὴν τάξιν, ἀφ' οἰκονομικῆς καὶ ἀν ὄψεως ἀρχῶν, καὶ ἀπὸ τῶν ὁποίων ἀναπτύσσεται ἡ ἐμπνευσις, μεταδιδόμενη ἀσπραπηδῶν, οἰνεῖ δι' ἀοράτου ἡλεκτρικοῦ ρευστοῦ, ἀπὸ τοῦ ῥήτορος εἰς τὸ ἀκρατηρίον, καὶ ἀπὸ τούτου εἰς τὸν ῥήτορα. Ἐπὶ τῇ ἐμφανίσει αὐτοῦ ὃ ἐν τῇ αἰθούσῃ κόσμος συνεκινήθη ἐπὶ στιγμὴν, ἀλλ' αὐθιρῆς ἀποκατέστη πλήρης ἡσυχίας, δυνηθέντος οὕτω τοῦ προέδρου τῆς ἐκείνης νὰ εἴπῃ ἐν φράσει καθαρευούσῃ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἤτιον, ἀλλ' ἐστερημένη παντὸς χρωματισμοῦ καὶ ἐνεργείας, τὰ ἐπόμενα:

«Ἀδελφοί!

«Ὁ γερμανικὸς κόσμος ἐορτάζει σήμερον ἐπισήμως τὴν ἡμέραν τῆς νίκης τοῦ Σεδάν, καθ' ἣν ἐτίθησαν ἐκ νέου τὰ θεμέλια τῆς ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει γερμανικῆς αὐτοκρατορίας, ὑπὸ τὸν ἦχον τῶν τυμπάνων τῶν νικηφόρων γερμανικῶν λεγεῶνων, ἐτετέλεσθη δ' ὀριστικῶς τὸ ἀειπώθητον ἰδεώδες τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ—ἡ ἔθνικῆ ἐνότης. Ἐπευφημήσωμεν καὶ ἡμεῖς ἐπὶ τῇ τελεσίσει ταύτῃ ἐνότητι, κρατυνούσῃ τὴν ἔθνικὴν ὑπάρξιν, συγκεντρούσῃ δ' ἀπάσας τὰς δυνάμεις τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ πρὸς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν κοινὴν διεύθυνσιν καὶ ἐργασίαν. Ἀλλ' ἡ μέθοδος τῆς ἐπιτεύξεως τῆς ἐνότητος ταύτης δὲν δύναται νὰ ἦνε ἀτρεπτικὴ εἰς ἡμᾶς, τοῦ ὁπαδοῦς τῆς κοινωνικῆς δημοκρατίας. Ἐνεκ' αὐτῆς ἐπέβλεψεν ἡ χύσις ἀφθόνου γερμανικοῦ καὶ γαλλικοῦ αἵματος, ἐγένοντο καταστροφῆς, χωρὶς νὰ ἐπιβλήθῃ αὐτῆς οὐδεμίαν ἀνάγκη. Ἐπόμενοι εἰς τὰς ἀρχὰς μας, τὰς ἀρχὰς τῆς κοινωνικῆς δημοκρατίας, αἵτινες ἀπὸ τοσοῦτων αἰῶνων ἤδη ἐπιδιώκονται ὑπὸ τῶν μεγάλων ἐργατῶν τοῦ ἀνθρώπινου γένους, καὶ ὑπὲρ ὧν ἐχύθη τοσοῦτο πολυτίμον αἷμα, δὲν ἀποκηρύττομεν μὲν τὴν ἐορτὴν τῆς γερμανικῆς ἐνότητος, ὡς ἓνα τῶν ἰδανικωτάτων πόθων τοῦ ἔθνικου βίου, ἀλλ' οἰκτεῖρομεν τὸν τρόπον, δι' οὗ αὕτη

ἐτετέλεσθη ὑπὸ κυβερνήσεως, οὐδὲν κοινὸν ἐχούσης πρὸς τοὺς πόθους καὶ τὰ συμφέροντα τῆς ἡμετέρας τάξεως, ἐν ᾗ ἰδίως ἀντιπροσωπεύεται ἡ πατρίς. Ἐπὶ τῇ σημερινῇ ἐορτῇ, κατ' ἀπόφασιν τοῦ συμβουλίου τοῦ ἡμετέρου συλλόγου, συνήλθομεν ἐνταῦθα, ἵνα τελούντες φόρον ἐλάχιστον εἰς τὴν αἰδίον μνήμην τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς γερμανικῆς μερίδος τῶν ἐργατῶν, τοῦ προφήτου καὶ ὑπερασπιστοῦ τοῦ λαοῦ, τοῦ Φερδινάνδου Λασσαλ, ἐκδηλώσωμεν τὰς ἀρχὰς ἡμῶν, αἵτινες κατ' οὐδένα τρόπον ὁμοιῶσιν πρὸς τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ συμφέροντα τῶν ἀνθρώπων, τῇ πρωτεργείᾳ τῶν ὁποίων ἐτετέλεσθη ἡ ἔθνικῆ ἐνότης, αὕτη βασιζέται ἐπὶ τῆς δυνάμεως, ἀπέρρευεν ἀπὸ τῆς βίας, δύναται δὲ ἕξαιτον ἢ βράδιον νὰ διασπασθῇ πάλιν ἀντιθέτως δι' ἐτέρως μεζίζονος δυνάμεως ἄλλ' ἢ δυνάμει τοῦ ἐργάτου δὲν ἀνεγνώριζε ὡρισμέναν ὄριαν πατρίδος, εἰ καὶ δὲν ἀποκηρύττει οὐτοσκαθ' ὀλοκληρίαν τὴν ἔθνικότητά του, ὅπως καὶ τὴν οἰκονομικὴν του, εἶνε ἠθικὴ καθ' ὀλοκληρίαν, αὕτη δὲ θέλει κατισχύσει σὺν τῷ χρόνῳ διὰ τῆς πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς αὐτοῦ ἀναγεννήσεως, δι' ἧς θέλει ἐπιτευχθῆ ἡ συνενότης καὶ ἡ συνδικαλαγῆ πάντων τῶν ἐργατῶν, ἀνευ διακρίσεως τάξεως, φυλῆς ἢ πατρίδος. Ὁ διδάκτωρ κ. Ἐρρίκος, ἡμετέρος ἐταίρος, εὐρεστηθεὶς ν' ἀποδειχθῆ τὴν πρόκλησιν τοῦ συμβουλίου, θέλει ἀναπτύξει τὰς ἀρχὰς τῆς μερίδος καὶ τὸν τρόπον τῆς πραγματώσεως αὐτῶν κατὰ τῶν προσκομμάτων, τῶν καθ' ἑκάστην τιθεμένων ὑπὸ τῶν προνομιστῶν τάξεων καὶ τῶν κυβερνήσεων. «Ἦδη ἀναφωνήσομεν πάντες οἱ ἀδελφοί: Ζήτω ἡ κοινωνικὴ δημοκρατία! αἰώνια ἡ μνήμη τοῦ μεγίστου τῶν θεμελιωτῶν αὐτῆς Φερδινάνδου Λασσαλ!»

Ζωηρὰ ἐπέβλεψε συγκινήσεις παρρηχῆμα ἐν τῇ συνελεύσει. Ζήτω δὲ φρενητιώδη ἐξήλθεν ἀπὸ πάντων τῶν στομάτων. Μετὰ τὸν στιγμικὸν τούτον σάλον, ἐπὶ λεπτόν ὄρας μόλις διακρίσκαντα, νέος ἀνὴρ προέβη πρὸς τὸ βῆμα. Ἦτο ὕψηλος, ὠχρὸς, φέρον ἐπὶ τοῦ προσώπου ἀποτετυπωμένα τὰ ἴχνη ἐλαφρῆς μελαγχολίας, προδιδούσης τὴν ἐπίδρασιν τῆς μελέτης καὶ τῆς ργασίας—*in tiefen Gedanken versunken*. Ἦτο ἡ πλήρης ἀντίθεσις τοῦ προχορευσαντος. Παρίστατο κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐν τῇ δημογύρει, οὐχὶ ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ λόγου τῆς συναθροίσεως, οὕτε πρὸς τὸν σκοπὸν δημογωγίας. Αἱ λεγόμενα ἀρχαὶ τῆς κοινωνικῆς δημοκρατίας, ἡ πίστις πρὸς τὴν πραγματώσιν αὐτῶν, ἦσαν ἡ πίστις τοῦ νεανίου σχεδὸν ἐπι ἐκείνου, πίστις σχηματισθεῖσα οὐχὶ τυχαίως, ὑπὸ τὴν τεχνητὴν ἐπίδρασιν τῶν καιρῶν, ἀλλ' ἐκ τῆς ἐρεῖνης τοῦ προβλήματος τῆς ἀνθρωπίνης εἰμαρμένης ἐν τῷ παρελθόντι, ἐν τῷ παρόντι, ἐν τῷ μέλλοντι. Καὶ ἀνῆλθε τὸ βῆμα ἐν μέσῳ τῆς γενικῆς συμπαθείας τῶν ἐν τῇ αἰθούσῃ ἑμοδοξῶν του, μετὰ σταθερότητος, προδιδούσης βεβαίως οὐχὶ τοσοῦτον τὴν μακρὰν ἔξιν ἐν τῇ ἐσκήσει τῆς δυσχεροῦς τέχνης τοῦ ἀγορητοῦ, ὅσον τὴν πίστιν, ὑφ' ἧς κατεῖχετο, τὴν ἰερότητα τῆς στιγμῆς ἐκείνης. Ἦρξατο λαλῶν ἐν τῷ ἄμα ἐκ τοῦ προχείρου, ἀνεπιτηθεύτως, μετὰ συγκινήσεως μᾶλλον ἢ διαλεκτικῆς ψυχρότητος, ἱκανῆς ν' ἀντεπεξέβλη κατὰ τῆς πρώτης ἐχθρικής διακοπῆς, κατὰ

πάσης προσπάθειας πρὸς ματαίωσιν τῆς ἀγορεύσεως. Τοιαύτη ἦτο ἡ ἀγορεύσις του:

«Ἀδελφοί ἑμοδοξοί!

«Ὁ ἀγαθὸς ἀνὴρ, ὁ πρὸ ἐμοῦ καταλαβὼν τὸ βῆμα, ὁ ἀνῆκων πάση ψυχῇ καὶ καρδίᾳ εἰς ἡμᾶς, ὁ πιστεύων εἰς τὰς ὑφ' ἡμῶν πρεσβευομένας ἀρχὰς, οὐχὶ ἐκ τῶν συμφερόντων καὶ τῆς ἀλληλεγγύης τῆς κοινωνικῆς τάξεως τῶν ἐργατῶν, ἀλλ' ἐκ πεποιθήσεως καὶ ἀγαθότητος φρονημάτων, οὗ ἐνεκα ἐπιτρέπεται νὰ ἐλπίζωμεν, ὅτι ἐγγύς ἐστὶν ὁ θρίαμβος τῶν ἡμετέρων ἰδεῶν, ἀφοῦ προσκτώμεθα αὐταὶ ὁπαδοὺς ὁσημέραι καὶ ἐκτός τοῦ κύκλου τῆς τάξεως, πρὸς πολιτικῆς, περὶ τῆς εἰλικρινείας τῶν ὁποίων δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀμφισβήτησις, παρῆστασις διὰ βραχέων τὸν λόγον τῆς ἐσπερινῆς ἡμῶν ταύτης ἐνταῦθα συναντήσεως. Δὲν συνήλθομεν ἐνταῦθα πρὸς τὸν σκοπὸν διαμαρτυρήσεως κατὰ τῆς ἐορτῆς, τῆς πανηγυρισθείσης σήμερον ὑπὸ παντὸς τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ. Ἡ ἔθνικῆ ἐνότης, ἡ πλήρης ἐξέγερσις τοῦ φρονήματος γερμανικῆς αὐτονομίας καὶ ἀνεξαρτησίας, ἱκανῆς ν' ἀντεπεξέβλη κατὰ παντὸς πολεμίου, ἦτο ἀπὸ καιροῦ ἤδη τὸ σύνθημα τῆς ἐργασίας πάντων τῶν πεφωτισμένων τῆς ἡμετέρας πατρίδος πνευματῶν. Συντηρητικοὶ καὶ φιλελεύθεροι, ἄνδρες τῆς θεωρίας καὶ ἄνδρες τῆς πράξεως ἐργασθησαν πρὸς τοῦτο κατὰ περιόδους. Ἐθνικὴ ἐνότης δηλοῖ ἐνότητα ἔθνικῆς συνειδήσεως, ἐπομένως δυνάμιν κοινῆς ἐργασίας καὶ ἐκτελέσεως. Ὁ γερμανικὸς λαός, ὁ ἀποτυπώσας τὴν σφραγίδα τῆς ἀτομικότητος του ἐπὶ τῆς νέας ἱστορίας, αὐτὸς ἀπὸ πολλῶν αἰῶνων ἐστερεῖτο πλήρους ἔθνικότητος. Αἱ ἀπὸ τῆς πατρίδος ἡμῶν κατ' ἐξοχῆν ἐξελευθῆσαι ἀρχαὶ τοῦ νεωτέρου ἱστορικοῦ βίου τῆς ἀνθρωπότητος, αἱ ἀρχαὶ τῆς ἀτομικότητος, τῆς ἐλευθερίας, καὶ ἐν τῇ θεωρίᾳ καὶ ἐν τῇ πράξει, αἱ τοσοῦτον σθεναρῶς συντελέσασαι εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς εὐρωπαϊκῆς καὶ κοινωνικῆς ἐπιστήμης, δὲν ἀπέδωκαν τῇ γερμανικῇ γῆ τοῦ καρπού, ὃν ἦτο ἄξια. Διότι πατρίς διηρημένη, διεστηκτικὴ ἐξ ἀντιθέτων ἰδεῶν καὶ συμφερόντων, στερεῖται τῆς προσηκούσης δυνάμεως νὰ ἐμπνεύσῃ κατ' ἀνανάκλασιν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ πολίτου τὸ προσῆκον σθένος πρὸς ἐξυπηρέτησιν τοῦ σκοποῦ αὐτῆς. Ὑπῆρξαν ἀναμφισβότως μεγάλαὶ ἡμέραι, καθ' ἧς διετρανώθη κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἤτιον ἡ δυνάμεις αὕτη τῆς συνειδήσεως τῆς ἔθνικῆς ἐνότητος. Ἐν τῇ πάλῃ τῆς γερμανικῆς διαμαρτυρήσεως κατὰ τῆς καθολικῆς αὐταρχίας τῆς βωματικῆς ἐδρας ὑπελάμβανε ἤδη ἡ ἔθνικὴ ἰδέα, ἀλλ' ἐν τῷ πνευματικῷ μόνον βίῳ τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ. Δυστυχῶς ἡ ἐκ τῆς διαμαρτυρήσεως ἐπελθούσα Μεταρρύθμισις ἐπήνεγκε μετ' ὀλίγον τελείαν ἐσωτερικὴν ἀποσύνησιν, τὴν ἀλληλοκτονίαν, τὴν πλήρη διαίρεσιν τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ, ἡ δὲ πολυβρύλητος γερμανικὴ αὐτοκρατορία κατέστη ἐλλειπὸν ράκος τῆς σεβαστῆς, κατὰ τύπους μόνον ὑφισταμένης ἀλουργίδος, δι' ἧς ἐκαλύπτοντο τὰ γυμνά μέλη τῆς γερμανικῆς πατρίδος. Ἡ γερμανικὴ ἐπιστήμη σπείρει ἀνά πᾶσαν τὴν Εὐρώπην τὸν σπόρον τῆς παλιγγενεσίας, ἀλλ' αὐτῇ ἐπὶ αἰῶνας δὲν κατορθοῖ νὰ δημιουργήσῃ πατρίδα.

Καί μόλις προαγγέλλουσι τὸ ἐγγύζον λυκανγὲς τῆς μεγάλης ἡμέρας τῆς ἐθνικῆς ἐνότητος, ἀμυδρῶς ἐπι καὶ ἀφρημένως, οἱ προφήται καὶ οἱ μυσταγωγοὶ τοῦ γερμανικοῦ πνεύματος, ὁ Λέισιγγ, ὁ Γκαίτης, ὁ Σχίλλερς. Ὁ τιμαριωτισμὸς καὶ τὰ προνόμια ἐπὶ μακρὸν χρόνον ζητοῦσι νὰ παρακωλύσωσι τὴν καλιγενεσίαν ταύτην. Ὁ Ἀριμάνης μάχεται μετὰ πείσματος κατὰ τοῦ Ὁρομάζδου. Ἐν τῇ πατρίδι τῆς ἐλευθέρως συνειδήσεως, ἐν τῇ κοιτίδι τοῦ Λουθήρου καὶ τοῦ Καντίου ὑπάρχουσι πράγματι μόνον προνομιοῦχοι. Ὁ λαὸς μένει ἀδρανῆς δύναμις, φυτοθιόσα καὶ μαραινομένη. Οὕτως ἡ ἐθνικὴ ἐνότης οὐδεμίαν ἔχει ἐννοίαν ἐν τῇ συνειδήσει λαοῦ στερουμένου κοινωνικῶν καὶ πολιτικῶν δικαίων. Ὁ τιμαριωτισμὸς μεριμνᾷ περὶ τοῦ πύργου τοῦ καὶ τῶν οἰκιστῶν του· περὶ δὲ τῆς πατρίδος; αὕτη ἀπασχολεῖ μόνον τὰ πνεύματα τῶν ιδεολόγων, ὡς νὰ ἦτο μεταφυσικὸν εἶδωλον, ἐσπερημένον πάσης ἀληθείας, ζωῆς καὶ ὑποστάσεως.

«Κατὰ τὴν ἱερὰν ἐκείνην νύκτα τῆς τετάρτης Αὐγούστου τοῦ 1789, ἐν τῇ πτώσει τῶν τελευταίων προχωμάτων τοῦ τιμαριωτισμοῦ, διατυπώται, ἀμυδρῶς κατὰ πρῶτον καὶ ἐν σπαργάνῃ, ἡ μεγάλη ἀρχὴ τῆς κοινωνικῆς ἰσότητος, πρὸς πραγμάτων τῆς ὁποίας σήμερον ἀγωνιζόμεθα. Ἡ ἀνθρωπότης ἀρχεται λαμβάνουσα πλήρη συνειδήσιν ἐαυτῆς ἐν τῇ πανδύμῳ ἀπὸ τοῦ βήματος τῆς γαλλικῆς ἐθνικῆς ἐλευθερίας διακηρύττει τὸν δικαίον τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ πολίτου. Τὰ δίκαια ταῦτα, ἅτινα ἀπὸ μεταφυσικῆς μόνον ἀπόψεως ἐμελετώμεθα τῶς ἐν Γερμανίᾳ, ἢ ἐν τῷ ὑψηλῷ οἴστρω τοῦ ποιητοῦ, διεδόθησαν μετ' ὀλίγον ὑπὸ τοῦ μεγάλου κατακτητοῦ διὰ τοῦ πυρός καὶ τοῦ αἰδήρου καθ' ἅπασαν τὴν Εὐρώπην. Ἐν δὲ τῇ ἡμετέρᾳ Γερμανίᾳ ἡ ἐχθρὸς καθίσταται ὁ μέγιστος τῶν εὐεργετῶν, πρὸ τοῦ ἐπαναστατικοῦ τοῦ ὁποίου κύρους καταρροῦσαι τὰ εἰρήνικα τοῦ τιμαριωτισμοῦ παρελθόντος.

«Ἡ ἀνθρωπότης βαδίζει πρὸς τὴν πρόσθεν αὐτῆς δι' ἐπαναστάσεων, διὰ πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν μεταμορφώσεων. Ἡ μεγάλη γαλλικὴ ἐπανάστασις δὲν ἠδύνατο νὰ εἴπῃ τὸν ὀριστικὸν τῆς προόδου λόγον. Ἐπῆλθεν ἀντίδρασις, βραχεῖα τις στασιμότης, διὰ νὰ ἐπέλθῃ καὶ πάλιν νέα ροπή, ζωηρότερα, πρὸς τὴν ἐπιδιωκομένην ἰδέαν τῆς κοινωνικῆς ἰσότητος καὶ ἐλευθερίας. Οὕτως ἐκρήγνυται καθ' ἅπασαν σχεδὸν τὴν Εὐρώπην ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1848, εὐρυτέρως ἀναπτύσσουσα ὁρίζοντας ἐν τῇ ἐκπολιτιστικῇ ἐργασίᾳ τῆς ἱστορίας. Ἡ μὲν ἐπανάστασις τοῦ 1789, γαλλικὴ ἐξίσου καὶ εὐρωπαϊκὴ, ἐχειρατέτησε τέλος τὴν τρίτην τάξιν, τοὺς ἀστούς, ἀπὸ τοῦ ὑπερτάτου κύρους καὶ τοῦ προνομίου τοῦ κλήρου καὶ τῆς εὐγενείας. Ἄλλ' ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1848, καταδικάσασα πᾶσαν κοινωνικὴν διαίρεσιν, ἐχειρατέτησε τὸν λαόν, τὸν ἐργάτην, τὴν μεγάλην τάξιν, ἥτις ἀντιπροσωπεύει τὰς μεζόνιας καὶ τὰς ἰσχυροτάτας τῶν ἐν τῇ κοινωνίᾳ δυνάμεων. Ἐντεῦθεν ἀρχεται νέα ἱστορικὴ περίοδος ἡ κοινωνία, ἡ πολιτεία δὲν θεμελιώνεται πλέον ἐπὶ τινος τάξεως, ἀλλ' ἀπορροῦσιν ἀπὸ τῆς πλήρους συνειδήσεως τοῦ λαοῦ, οἷα διατυπώται διὰ τῆς κα-

θολικῆς ψηφοφορίας. Ἡ καθολικὴ ψηφοφορία εἶνε τὸ παλλᾶδιον τοῦ νεωτέρου κόσμου, ἐλέω λαοῦ δικαίον, ἀνώτερον τοῦ ἐλέω θεοῦ δικαίου. Ἀνεγνωρίσθη ὡς δύναμις ἐν Γαλλίᾳ ἀπὸ τῆς ἐπανάστασεως τοῦ 1848, ἀπὸ δὲ τοῦ 1866 καὶ 1870 ἐγένετο ἀποδεκτὴ καὶ ἐν ταῖς ἐκλογαῖς τῶν κοινοβουλίων τῆς γερμανικῆς Ὁμοσπονδίας.

«Οὐδεμίαν λέγω ὑπερβολὴν, ἰσχυρίζομενος κατὰ τὴν στιγμήν ταύτην, ὅτι ἡ κτήσις τοῦ πολιτισμοῦ τούτου δικαιοῦματος ὀφείλεται ἐν Γερμανίᾳ εἰς τὸν ἐνδοξον διοργανωτὴν τῆς ἐργατικῆς μερίδος, τὸν Φερδινάνδον Λασσάλ. Πρὸ αὐτοῦ ὁ Γερμανικὸς λαὸς, ὁ ἐργάτης, οὐδὲν εἶχε δικαίωμα ἢ το λαὸς ὑπερῶν. Ἄλλ' ὁ Φερδινάνδος Λασσάλ ἰδίως ἐδίδασκεν εἰς αὐτὸν τὰ δικαιοῦματά του. Ὁ ἐργάτης κατὰ τὴν δύναμιν, συνειδήσιν, ἀξίωσιν καὶ ἔχρη τὸν λόγον αὐτοῦ ἐν τῇ ἐργασίᾳ τῆς γερμανικῆς πατρίδος. Ἐχθρὸς τῶν προνομίων, δὲν ἐννοεῖ τὰ δικαιοῦματά ἀνευ τῶν καθηκόντων. Εἰς ἅπαντας τοὺς Γερμανοὺς κοινὴ ἡ ἐργασία. Ἐν ἰδρωτί τοῦ προσώπου φαρεῖ τὸν ἀσπασσον σου ἢ ῥῆσις αὕτη εἶνε ἡ εὐλογία τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ. Οὐδεὶς δικαιοῦται νὰ διεκδικῇ ὑπὲρ ἐαυτοῦ μεζόνια δικαιοῦματα τῶν ἄλλων ὁμοίων του. Τοιαῦτα εἶνε αἱ ἀρχαὶ τῆς ἡμετέρας μερίδος, ὑπὲρ ὧν τοσοῦτον ἐκθύμως ἠγωνίσθη ὁ ἀνὴρ, ὁ ἀξίος νὰ ἐπικληθῇ προφήτης τῶν ἰδεῶν, τὴν πραγματώσιν τῶν ὁποίων ἐπιδιώκομεν, καὶ ἃς εἰμεθα πρόθυμοι νὰ ὑποστηρίξωμεν καὶ δι' αὐτοῦ τοῦ αἵματος.

«*Ἐλευθερία, ἰσότης, ἀδελφότης!* τοιοῦτον εἶνε τὸ σύνθημα τοῦ νεωτέρου κόσμου μεταξὺ τῶν λαῶν καὶ τῶν ἀτόμων δὲν ὑπάρχουσι πλέον ἐν τῷ μέλλοντι ὄριαι ἐθνικῶν καὶ φυλετικῶν διαίρεσεις. Ὑπὸ τὴν σημαίαν τῆς μεγάλης ἀρχῆς τῆς ἀλληλεγγύης καὶ τῆς συνεργασίας τῶν λαῶν οἱ πόλεμοι ἀποκηρύσσονται ὡς παραίτητοι καταστροφῶν μόνον καὶ ὀπισθοδρομήσεως, ἢ προόδου καὶ εὐημερίας. Καὶ ἰδοὺ ὁ λόγος, δι' ὃν δὲν ἰορτάζομεν ἡμεῖς, ὀπαδοὶ τῆς κοινωνικῆς δημοκρατίας, τὴν ἡμέραν ταύτην τῆς νίκης τοῦ Σεδάν, ὡς δικαιωζούσαν τὸ ἐγγλεγμα τῆς πάλης καὶ τοῦ ἀποχωρισμοῦ ἀδελφῶν λαῶν. Ἡ μεγάλη ἰδέα τῆς προόδου τῆς ἀνθρωπότητος κείται ἐν τῇ ἀδελφότητι καὶ τῇ συμπράξει, οὐχὶ δ' ἐν τῇ δυσπιστίᾳ καὶ τῇ διαίρεσει. Ἐπευφημήσωμεν ἄρα καὶ πάλιν μακρόθεν ἐπὶ τῷ γενναίῳ ἔργῳ τῶν ἐν Παρίσις ἀδελφῶν ἡμῶν τῆς Κοινωνίας, ἐπὶ τῇ καταστροφῇ τῆς Στῆλης τῆς Βανδώμης, ἥτις οὐδένα εὐγενῆ σκοπὸν εἶχε τὴν ἀποστολὴν νὰ δικαιώσῃ, ἢ μόνον τὰ ὀλέθρια κατορθώματα ἐναγῶν χρόνων.

«Βλέπω μακρόθεν, ἐπὶ τοῦ ἱστορικοῦ ὁρίζοντος τοῦ μέλλοντος, τὴν μαγευτικὴν αἰθρίαν νέας τοῦ βίου τῶν ἀνθρώπων περιόδου. Οἰχονται οἱ πόλεμοι, ἐκλείπει ὁ λόγος τῶν ἐπαναστάσεων, πᾶσα διαφορὰ ἐρίδων καὶ μίσους μεταξὺ τῶν λαῶν. Ἄς χειρετίσωμεν τὴν εὐφρόσυνον ἀνατολὴν τῆς ἡμέρας ταύτης δὲν θὰ ζῶμεν ἡμεῖς, ἀλλὰ θὰ ζῶσι τὰ τέκνα τῶν τέκνων ἡμῶν, εὐτυχέστερα, δυνάμενα νὰ κυχωῦνται, ὅτι κατώρθωσαν τὴν πραγματώσιν τοῦ ιδεώδους ἐκείνου, ὑπὲρ οὗ τοσοῦτον οἱ πατέρες αὐτῶν ἠγωνίσθησαν, πλέον ἢ ἀπὸ καταδύ-

χθίντες, τιμωρηθέντες, χαρακτηρισθέντες ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων τῆς στασιμότητος ὡς χυμικροὶ καὶ ἰδεολόγοι, ἂν μὴ ἐγγλεγματῆται καὶ ἐχθροὶ τῆς τάξεως, καταχθόνιον αἰσθανόμενοι εὐχαριστήσιν ἐπὶ τῇ μεταβολῇ καταστάσεως, καθιερούσης αἰώνως παρὰ τοῖς ἀνθρώποις τὰ προνόμια καὶ τὰς διαίρεσεις, καθιστάσεως δὲ τοὺς πολλοὺς ὑποχείριους εἰς τὴν ἀπλησίαν καὶ τὰ συμφέροντα τῶν ὀλίγων.

«Ἡ σημαία ἡμῶν εἶνε ἡ ἐργασία, κατὰ τὸ πρόγραμμα τοῦ ἀνδρός, οὗ ἡ μεγάλη προσωπικότης ἔθηκε τὰς βάσεις τῆς χειραφετήσεως τῶν ἐργατῶν ἐν Γερμανίᾳ. Ὁ Φερδινάνδος Λασσάλ εἶνε ὁ ἐνδοξότατος τῶν μεταρρυθμιτῶν, ὁ πάντων κρείττων κατανοήσας τὴν ἀποστολὴν καὶ τὸν ὄργανισμὸν τῆς κοινωνίας. Εἰς αὐτὸν ὀφείλει ὁ Γερμανὸς ἐργάτης τὸν «Παγγερμανικὸν ἐργατικὸν Σύλλογον», σκοποῦντα τὴν χειραφετήσιν τῆς ἐργατικῆς τάξεως καὶ τὴν δι' αὐτῆς ἐνοποίησην τοῦ ἔθνους καὶ τῆς πατρίδος. Ἡ νέα γερμανικὴ πολιτεία πρέπει ν' ἀπορρῆ ἀπὸ τῆς συνειδήσεως τοῦ ἐργάτου, αὐτοῦ δὲ τὸ φρόνημα καὶ τὸ συμφέρον νὰ ἐκφράξῃ. Ἡ πολιτεία πρέπει νὰ ἦνε πραγματικὴ, ἐνεργὸς, ἀείποτε ἐργηγοῦσα καὶ τῶν πάντων ἀντιλαμβάνομένη δύναμις. Ἐν τῷ κρατοῦντι ἦδη συστήματι τοῦ ἐλευθέρου συναγωνισμοῦ μεταξὺ τῶν μελῶν κοινωνίας τινός, τῆς πολιτείας μὴ ἀναμυγνυμένης δῆθεν εἰς ἄλλοτριας ὑποθέσεις, καθιεροῦται φυσικὴ κατάστασις ἀμοιβῆς ὀλέθρου, ὑπομνηθήκουσα τοὺς πρώτους τῶν κοινωνικῶν χρόνους. Τοῦτου δ' ἕνεκα ἡ κοινωνικὴ δημοκρατία δὲν ἀναγνωρίζει τὴν ἀρχὴν ταύτην, ὡς καθιεροῦσαν τὴν κοινωνικὴν ἀνισότητα καὶ ὑποβάλλουσαν τὰς διαίρεσεις, τὴν στασιμότητα, τὰ ἀμοιβαία τῶν ἀνθρώπων μίσση. Ἡ πολιτεία δέον νὰ ἐξέλθῃ τῆς ἀδρανείας, εἰς ἣν καταδικάζει αὐτὴν πονηρὰ θεωρία, κρίνωσα περὶ τῶν πάντων ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τοῦ συμφέροντος καὶ τῆς ὀφειλῆς, οὐχὶ δὲ τῆς ἰσότητος καὶ τῆς δικαιοσύνης. Ἡ πολιτεία καλεῖται ν' ἀναλάβῃ τὴν ἀνωτάτην διεύθυνσιν πάσης ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἐκδηλώσεως καὶ ἐνεργείας, καθ' ὅλας τοῦ βίου αὐτῆς τὰς σχέσεις. Δὲν εἶνε ἀντικείμενον τῆς στιγμῆς ταύτης ἡ λεπτομερὴς ἀνάλυσις τοῦ προγράμματος τῆς μερίδος ἡμῶν, περὶ οὗ πάντες γινώσκετε ἦδη. Τὸ πρόγραμμα τοῦτο συνίσταται εἰς τὴν διὰ τῆς πολιτείας διοργάνωσιν καὶ τὸν συμβιβασμὸν τῶν δύο ἀντιθέτων καὶ ἀλληλομαχουσῶν κοινωνικῶν δυνάμεων, τῆς ἐργασίας καὶ τοῦ κεφαλαίου. Μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης τὸ κεφαλαιὸν διατελεῖ ὁ χεῖριστας τῶν δεσποτῶν, τῶν τυραννησάντων ποτὲ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Δι' αὐτοῦ καθιεροῦται ἡ φιλαυτία, ἡ ἰδιοτέλεια, ἡ πονηρὰ ἐκμετάλλεσις τῶν πολλῶν ὑπὸ τῶν ὀλίγων, ἡ παρακωλύουσα πᾶσαν συμπράξιν τῶν ἀνθρώπων πρὸς κοινὴν αὐτῶν εὐημερίαν. Τοῦναντίον, ἐν ἡ περιπτώσει ἤθελεν ἐπιτευχθῆ ὁ συμβιβασμὸς αὐτῶν διὰ τῆς πολιτείας, τιμῶνται δὲ οἱ ἄνθρωποι κατὰ τὴν ἰκανότητά αὐτῶν καὶ τὴν ἐργασίαν, καὶ οὐχὶ κατὰ τὰ κληρονομικὰ δικαιοῦματα, ἐκλείπει πᾶσα ἀφορμὴ ἐρίδος. Ἡ ἡμετέρα μερὶς σκοπεῖ τὴν πραγματώσιν τῶν ἰδεῶν τούτων, τὴν κατάργησιν τοῦ ἀτομικοῦ κεφαλαίου, τὴν ἀντι-

κατάστασιν αὐτοῦ διὰ τοῦ κοινωνικοῦ, καὶ τὴν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀνθρωπίνης ἰσότητος καὶ τῆς δικαιοσύνης διοργάνωσιν τῆς ἐργασίας. Τὸ πρῶτον πρὸς τὴν πραγμάτωσιν ταύτην βῆμα ἐγένετο ἡ διὰ τῆς κτήσεως τῆς καθολικῆς ψηφοφορίας, δι' ἧς παραχωροῦνται εἰς ἅπαντα τὰ μέλη τῆς γερμανικῆς πατρίδος ἴσα πολιτικὰ δίκαια, ἀλλ' ὑπολείπεται τὸ δυσχερέστατον ἐπι τῆς καθολικῆς ψηφοφορίας διοργάνωσις τῆς πολιτείας, ἀπορροῦσης ἀπὸ τῆς συνειδήσεως καὶ τῆς βουλήσεως τοῦ μεγίστου τῶν παραγόντων τῆς κοινωνικῆς ἐνεργείας—τοῦ ἐργάτου. Ἡ πολιτεία, πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ κοινωνικοῦ σκοποῦ, δὲν δύναται νὰ ἦνε ἡ δημοκρατικὴ μόνον. Τοιοῦτον εἶνε τὸ πρόγραμμα τῆς μερίδος ἡμῶν, τὸ διατυπωθὲν ὑπὸ τοῦ Λασσάλ, τὴν πραγμάτωσιν τοῦ ὁποίου θέλομεν ἐπιδιώξαι πάση ἐνεργείᾳ καὶ δυνάμει. Τὸ πρόγραμμα τοῦτο ἀγνοεῖ τὰς διακρίσεις, εἶνε ἡ σημαία τῶν ἐλευθέρων ἰδεῶν, ἡ πραγμάτωσις τῆς ἰσότητος καὶ τῆς δικαιοσύνης.

«Αἰωνία ἡ μνήμη τοῦ δημιουργοῦ τῆς ἡμετέρας μερίδος, τοῦ Φερδινάνδου Λασσάλ! Ζήτω ἡ παγκόσμιος κοινωνικὴ δημοκρατία!»

Ζωηρὰ ἐπιφωνήματα ἐπιδοκιμασίας ἐξῆλθον ἐν ἀκαρεῖ ἀπὸ τῆς τῆς ἡμετέρας συνελεύσεως, μόνον τῶν ἀτυνομικῶν ὑπαλλήλων περισταμένων ἐν αἰγῇ ἀμετόχων τῆς ἐελεούσης συγκλήσεως. Ἐν τῷ μεταξὺ κατήρχετο ὁ ῥήτωρ ἀπὸ τοῦ βήματος.

(ἀκολουθεῖ).

Η ΧΡΙΣΤΙΑΝΗ ΓΥΝΗ

ΚΑΙ

Η ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΕΒΟΥΣΙΑ

ΥΠΟ

ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΥ ΟΥΕΡΔΕΣΟΥΕΡΘ Δ. Δ.

Ἐπισκόπου τοῦ Λιγχοβίου ἐν τῇ Ἀγγλίᾳ

(Συνέχεια τῆς προηγ. φύλλον).

Πᾶς ἀληθὴς Καλλιτέχνης, καὶ πᾶς ἐραστὴς τῆς Καλλιτεχνίας, μετὰ μεγίστου ἐνδιαφέροντος θὰ ἀναγνώσῃ τὴν Ὁδὴν, ἣν ἀπήγγειλε περὶ τὸ τέλος τοῦ μακροῦ αὐτοῦ βίου, πρὸς τὸν φίλον καὶ ἀδελφόν Καλλιτέχνην τὸν βιογράφον τῶν καλλιτεχνῶν, Γεώργιον Οὐάσαρον (Giorgia Vasari), καὶ εἰς ἡ ἀναθεωρῶν τὰ ἐκτυπῶ ἀριστουργήματα τῆς Καλλιτεχνίας καὶ ἐν τῇ ζωγραφικῇ καὶ ἐν τῇ γλυπτικῇ. — στρέψει τοὺς ὀφθαλμοῦς αὐτοῦ πρὸς τὸν σταυρὸν τοῦ Χριστοῦ, εὐρίσκων ἐν αὐτῷ τὸν σκοπὸν τῶν διανοητικῶν καὶ πνευματικῶν αὐτοῦ πόθων, καὶ ἀντικείμενον ὑπὲρ πληρέστατα κατευχαριστεῖ αὐτοῦ, ὡς θεικόν τὴν Θεῖαν Ἀγάπην ἐναγκαλιζομένην ἅπαντα τὸν κόσμον μετ' ἀνεωφύμενων χειρῶν, πραγματευόμε-

νοι όμως το ζήτημα τούτο, ανάγκη να επανέλθωμεν εις τὰς πρώτας ἀρχάς.

Τὸ μέγιστον τῶν ἀγαθῶν τῆς γυναικὸς ὡς καὶ τοῦ ἀνδρός, εἶναι τελικὸν καὶ ἀπειρον. Τὸ τέλος τούτου συνίσταται εἰς τὴν ἀπόλαυσιν τῆς μετὰ τοῦ Θεοῦ Κοινωνίας. Ἡ δὲ ἀπόλαυσις αὕτη τυγχάνεται μὲν διὰ τῆς διανοίας, καὶ διὰ τῆς θελήσεως τυγχάνεται μὲν διὰ τῆς διανοίας, διότι ὁ Θεὸς Ἀλήθεια ἐστὶ, καὶ περιλαμβάνει ἅπαντας τοὺς θησαυροὺς τῆς Σοφίας καὶ τῆς γνώσεως· τυγχάνεται δὲ διὰ τῆς θελήσεως, ἐπειδὴ ὁ Θεὸς τελεία ἀγαθότης ὢν πληρέστατα εὐχαριστεῖ πάσας τὰς ἐπιθυμίας καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ πνευματικὴ αὕτη ἀπόλαυσις τῶν διανοητικῶν τέρψεων, καὶ μόνον αὕτη τελικὸν ἐστὶ, καὶ μάλιστα πᾶσαι αἱ διανοητικαὶ τέρψεις καταλήγουσι καὶ ἀπορροφῶνται κατ' αὐτὴν ὥστε δυνάμει να εἴπωμεν ὅτι πᾶσαι αἱ αἰσθητικαὶ εὐχαριστήσεις ὑποτάσσονται ταῖς διανοητικαῖς τέρψεσι καὶ τοιοῦτοτρόπως πᾶσαι αἱ διανοητικαὶ τέρψεις ὑποδέεσται εἰσὶν τῶν πνευματικῶν καὶ μάλιστα πᾶσα Ἀλήθεια καὶ Γνώσις συμπεριλαμβάνονται καὶ κατέχονται ἐν τῇ μακαρίᾳ Ὁράσει τοῦ Θεοῦ, τῆς μόνης, Ἀληθείας καὶ Ἀγάπης. Συστήματά τινα Ἐκπαιδευτικῶν παριστῶντα εἰς τὰς γυναῖκας τὴν καλλιέργειαν τῆς διανοίας καὶ τὴν ἀπόκτησιν γνώσεων ὡς τὸν σκοπὸν δι' ὃν ὀφείλουσι νὰ ἀγωνίζωνται, βασιζονται ἐπὶ λειψανθασμένων ἰδεῶν ὡς πρὸς τί ἐστὶ γυνή. Καὶ δὲν ἀρμόζει αὐτοῖς τὸ ὄνομα Ἐκπαιδευσις, διότι ἡ Ἐκπαιδευσις πραγματεύεται περὶ τοῦ ὅλου ἀνθρώπου, περὶ σώματος, ψυχῆς καὶ πνεύματος. Ταῦτα δὲ δὲν διαφέρουσι πολὺ τῶν συστημάτων ἐκείνων, ἅτινα μόνον τὰς αἰσθήσεις τέρπουσι. Παρρησιᾷ δὲ τὰς σχέσεις αἰωνίως ὀρισμένους ὑπὸ τοῦ Θεοῦ μετὰ τοῦ διανοητικοῦ στοιχείου καὶ τοῦ πνευματικοῦ· καὶ μήτε δύνανται νὰ ἀξιῶνται τοῦ τίτλου συστήματος Διδασκαλίας, διότι ὁ νοῦς τῆς γυναικὸς δὲν δύναται νὰ μορφωθῇ καὶ τελειοποιηθῇ ἐμὴ διὰ καλλιέργειας τῆς ἀνωτέρας δυνάμεως τοῦ πνεύματος αὐτῆς, ὅπερ ὑφούται ἄνω εἰς κοινωνίαν καὶ συναφειαν τῷ Θεῷ, ὅστις πηγὴ ἐστὶ πάσης Ἀληθείας καὶ Ἀγάπης.

Αἱ θεμελιώδεις αὐταὶ ἀλήθειαι, αἰτινες περιλαμβάνονται καὶ ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου τριμερεῖ διακρίσει τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, εἰς Πνεῦμα, ψυχὴν καὶ σῶμα. (Α' Θεσαλ. ε'. κγ.) καὶ ἐν τῇ τῶν σωματικῶν στοιχείων ὑποταγῇ τῇ ψυχῇ, καὶ ἐν τῇ κατ' οὐδὲν ἦτοον κερωρισμένη ὑποταγῇ τῆς ψυχῆς τῷ πνεύματι (ὡπερ οἱ ἀρκούμενοι νὰ μορφώσωσι τὴν ψυχὴν χωρὶς τὴν ἐκπαίδευσιν τοῦ πνεύματος ὀρθῶς κατακρίνονται ὡς φροντίζοντες μόνον διὰ τὰς κατωτέρας δυνάμεις τῆς ἀνθρωπότητος (Α' Κορ. β' ιδ'. Ἰουδα ιθ'), αἱ ἀλήθειαι αὐταὶ ἀναπτύσσονται καὶ σφηνίζονται ὑπὸ τῶν μεγίστων Χριστιανικῶν Ἠθικολόγων καὶ Μεταφυσικῶν, ὡς τοῦ Ἀγ. Αὐγουστίνου, Ἀγ. Βερνάρδου, Ραχάρδου Χούκερ (Richard Hukei) καὶ τοῦ Ἐπισκόπου Μπότλερ (Butler). Ἐπειδὴ ἐπαναλάβω τί λέγει ὁ Ἀγ. Βερνάρδος «Ὁ λέγω ὅτι ὀφείλομεν νὰ καταφρονῶμεν ἢ ν' ἀμελῶμεν τὴν κτῆσιν τῶν Γραμμάτων,

ἄπερ διδάσκουσι τὸν νοῦν, καὶ παρέχουσιν ἡμῖν δυνάμειν ἵνα διδάσκωμεν ἄλλους. Μᾶλλον ὀφείλομεν νὰ μισήσωμεν πᾶσαν ἀμάθειαν, καὶ ν' ἀγαπῶμεν τὰς γνώσεις· ἀλλ' ὅμως ἀνάγκη πᾶσα νὰ ἐνθυμηθῶμεν ὅτι ἂν καὶ ἡ Ἀγάπη ἄνευ παιδείας σφάλλεται, ἐν τούτοις ἡ παιδεία ἄνευ Ἀγάπης φυσιοῦται, καὶ ὅτι μέγα μέρος τοῦ κόσμου λησμονεῖ, ὅτι οὐχὶ ἡ ἀπόκτησις γνώσεων, ἀλλ' ὁ τρόπος καθ' ὃν ἐπιδιώκομεν αὐτάς καὶ τὸ τέλος, δι' ὃ ἐπιδιώκομεν ταῦτα, ἐστὶν ἐκεῖνο ὅπερ ὀφείλομεν νὰ σκεπτόμεθα. Ὑπάρχουσι τινες ἐπιθυμοῦντες τὸ γινῶναι μόνον πρὸς χάριν τοῦ γινῶναι, καὶ τούτο εἶναι μανία καταφρονητή· ἄλλοι δὲ ἐπιθυμοῦσι τὸ γινῶναι, ἵνα γείνωσι γνωστοί, καὶ τούτο εἶναι καταφρονητὴ κενοδοξία· καὶ ἄλλοι ἐπιθυμοῦσι τὸ γινῶναι, ἵνα πωλώσι τὰς γνώσεις αὐτῶν ἀντὶ χρημάτων καὶ τιμῆς, καὶ τούτο εἶναι περιφρονητὴ αἰσχροκέρδεια. Ἄλλ' ὑπάρχουσι καὶ ἄλλοι εὐτινες ἐπιθυμοῦσι τὸ γινῶναι, ὅπως προάγωσι πρὸς τὴν ἀρετὴν καὶ ἵνα ὀφελήσωσι τοὺς ἄλλους, καὶ τούτο εἶναι Σοφία. Πᾶσα γνώσις διὰ τοῦ νοῦς καὶ μνήμης εἰσχυρομένη, μὴ πεπτομένη δὲ διὰ τῆς ἀγάπης, καὶ ἣτις οὐκ ἀφομοιοῦται ἐν τῷ βίῳ καὶ ἐν ταῖς ἠθικαῖς ἐξέσει· ἁμοιάζει τῇ τροφῇ ἣτις μόνον κκοχυμῖαν παρίχει τῷ σώματι. Ὁταν ὅμως ἐνοῦται μετὰ ἐπίσεως πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπης ἕνεκα, σύναμα μετὰ ταπεινώσεως καὶ μεταμελείας καὶ ἐνθέρμου ἐπιθυμίας διὰ τὴν γνώσιν τοῦ Θεοῦ καὶ διὰ τὴν ὄρασιν αὐτοῦ, τότε καθαίρεται καὶ δοξάζεται διὰ τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ (Β' Κορ. γ' ιη).

Τὸ πρακτικὸν ἐκ τούτου συμπέρασμα ἐστίν, ὅτι ἡ χριστιανικὴ Ἐκκλησία, διδασκῶσα ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πεμφθέντος ἵνα διδάξῃ αὐτὴ τὰ πάντα (Ἰωαν. ιδ' κστ') καὶ διαταγὴν λαβούσα ἀπὸ τὸν θεῖον αὐτῆς Κύριον ὅπως διδάξῃ πάντα τὰ Ἐὐαγγέλιον (Ματθ. κη' ιθ' κ') καθήκον ἔχει νὰ ὑφώσῃ τὴν φωνὴν αὐτῆς πρὸς τὴν ὑπάρχουσαν γενεάν, κυρίως δὲ ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις, σχολαῖς, γυμνασίαις, καὶ Πανεπιστημίοις, κηρύττουσα ὅτι ἀγαπᾷ πᾶσαν ἀληθῆ γνῶσιν, καὶ ὅτι ἐνθαρρύνῃ αὐτὴν ὁσάκις ὀρθῶς ἐπιδιώκεται· διὰ τοῦ καλοῦ σκοποῦ. Ἄλλ' ὅμως ἐπίσης ὀφείλει νὰ δηλώσῃ ὅτι τὸ παρακινεῖν τὰς γυναῖκας εἰς τὴν ἄσκησιν τῶν διανοιῶν αὐτῶν, ἀγωνίζομενας διὰ ἐνθέρμου φιλοδοξίας καὶ ἀμίλλης ἵνα ἀποκτήσωσι γνώσεις πρὸς χάριν γνώσεως μόνον, ἢ κενοδοξίας ἕνεκα, ἢ ἀντὶ χρηματικῆς ὀφελείας καὶ ὡς μίσον τοῦ ζῆν μόνον θὰ ἦτο δι' αὐτὴν προδοσίς τῶν ἐμπιστευομένων αὐτῇ καθηκόντων, ὡς καὶ τῆς τιμῆς καὶ ἀξιοπρεπειᾶς τῆς γυναικός. Καὶ πρὸς τούτοις, ὅτι ἡ μόνη Ἀνωτέρα Γυναικεία Ἐκπαιδευσις ἐστίν· ἐκείνη ἣτις μορφώνει τὴν γυναικὰ ὅπως ἀνα-

1. Σημ. Ὁθεν ὁ Ἅγιος Αὐγουστίνος (De Moribus Ecclesiae c. XVI) παριστᾷ τὴν θεῖαν Ἀγάπην πηγὴν πάσης γνώσεως ὡς καὶ πάσης ἀρετῆς. Καὶ ἀποδεικνύει (c. XXI.) ὅτι αἱ φυσικαὶ Ἐπιστήμαι κερωρισμένα τῆς θείας ταύτης Ἀγάπης, τείνουσι μόνον νὰ παράγωσιν ἀλαζονείαν καὶ αἰσθητικὸν ὕλισμόν. Ὁ δὲ Θεὸς ἐστὶ summum bonum οὐ μόνον τῆς Θελήσεως καὶ τῶν Πόθων, ἀλλ' ἐστὶ καὶ τῆς Διανοίας (De Vera Religione cap. IV.)

Ο ΑΠΟ ΚΑΝΑ ΛΙΘΟΣ ΥΠΟ CHARLES DIEHL

(Μετάφρασις Αἰκτερίνης Ζάρκου).

I

Μεταξὺ τῶν πολυκρίθμων λειψάνων, ἅτινα ἡ εὐλάβεια τῶν Βυζαντινῶν κατὰ τὸν Μῆσον Αἰῶνα περισυνήγαγε, τὰ πολυτιμότερα καὶ τὰ μάλιστα περιζήτητα ὑπῆρξαν βεβαίως τὰ ἀναπερόμενα εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Σωτήρος. Οὐ μόνον τὰ ὄργανα τοῦ πάθους τοῦ Σταυροῦ, ὁ ἀκάνθινος στέφανος, ὁ σπόγγος, ὁ χρησιμεύτας πρὸς κατάρθεισιν τῆς δίψης τοῦ Ἰησοῦ, ἡ σινδὼν, ἐν ἣ περιετυλίχθη τὸ θεῖον σῶμα, ἡ λήκυθος, ἡ περιέχουσα τὸ ἔλαιον δι' οὗ ἐχρίσθη ὁ νεκρὸς αὐτοῦ¹ διετηρήθησαν μετ' εὐλαβούς φροντίδος ἐν ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς τῆς Κωνσταντινουπόλεως οὐ μόνον τὰ ἐνδύματα, ἅτινα ἔφορει, ὁ πορφυροῦς μακδύς, τὰ πέδιλα² τὰ σπάργανα δι' ὧν περιετυλίχθη κατὰ τὴν γένεσιν του³ ἀπέβησαν ἀντικειμένον σεβασμοῦ τῶν πιστῶν, ἀλλ' ἐτι καὶ οἱ ἄφωνα μάρτυρες τῶν θαυμάτων καὶ τῶν ἀληθῶν τοῦ Σωτήρος. Οἱ βράχοι, οἱ λίθοι ἐπ' οἷς συνετελέσθη ἀξιοσημειώμενόν τι συμβᾶν τῆς ἐνδόξου αὐτοῦ ὑπάρξεως, συμπεριελήθησαν ὑπὸ τῆς εὐσεβείας τοῦ κοινῶν μεταξὺ τῶν σεβαστοτάτων λειψάνων.

Εὐθύς ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ τετάρτου αἰῶνος, διετήρουν ἐν Παλαιστίνῃ πλεῖστα τοιαῦτα μνημεῖα. Ἐν Ἱεροσολίμοις ἐδεικνύετο ἐν τῷ ναῷ τοῦ τάφου, ὁ λίθος, ὃν Ἰωσήφ ὁ ἀπ' Ἀριμαθαίας εἶχε κυλίσει πρὸ τοῦ μνήματος τοῦ Χριστοῦ, καὶ ὃν ἄγγελος εἶχεν ἀφαιρέσει κατὰ τὴν στιγμήν τῆς ἀναστάσεως⁴ ἀλλαχοῦ δὲ ὁ κίον τῆς μαρτυρώσεως, βεβαμμένος ἐτι ἐκ τοῦ αἵματος τοῦ Σωτήρος⁵ καὶ ἡ σχισθεῖσα πέτρα, ἐφ' ἣς εἶχε στηριχθῆ ὁ σταυρός. Ἐν Συρίᾳ νὰ ἐπίτηδες ἐγεθῆς ἐπέγαζε τὸ φρέαρ πρὸς τὸ ὅποιον ὁ Ἰησοῦς διελέθη μετὰ τῆς Σαμαρειτικῆς⁶ Ἐν Βηθλεὲμ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Παργίας ἐδεικνύετο ἡ φάτνη, ἣτις ὑπῆρξε τὸ λίκνον τοῦ Κυρίου ἀκαὶ τὰ ἐκ σκληροῦ λίθου προσκαρλαία⁷. Ἀπωτέρω ὑπῆρξεν ἡ

βλέψη πρὸς τὸν Θεὸν ὡς Πατέρα τῶν Φώτων, ἐξ οὗ καταβαίνει πᾶσα δόσις ἀγαθῆ καὶ δῶρημα τέλειον (Ἰακωβ. α' ιζ') καὶ ὅπως ἐνθέρμως παρακαλέσῃ Αὐτὸν ἵνα λάβῃ τὴν ὀδηγίαν καὶ τὸν φωτισμὸν πρὸς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, δι' οὗ δίδει σύνεσιν εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ πληροῖ τὰ πάντα σοφίας (Ἰωβ) καὶ ἵνα κοινωνίαν ἔχῃ μετ' Αὐτοῦ πάντοτε ἐν τῷ Ἁγίῳ Αὐτοῦ Λόγῳ, δι' οὗ μόνον δύναται νὰ ἐνοήσῃ τί αὕτη ἐστὶ, ποῖα ἡ αἰτία τῆς ὑπάρξεως αὐτῆς, καὶ ποῦ διευθύνεται, ὡσαύτως καὶ διὰ τῆς ἐν πίστει καὶ ἀγάπῃ προσλήψεως τοῦ Μακαρίου Σώματος καὶ αἵματος Αὐτοῦ ἐν ᾧ εἰσὶ πάντες οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως. (Κολ. β' γ') καὶ οὕτω καθιερῶσα ἐκυτὴν ἐν ᾧ Σώματι, ψυχῇ καὶ Πνεύματι εἰς Αὐτόν, νὰ πράξῃ ὅτι καὶ ἂν παύσῃ πρὸς τιμὴν καὶ δόξαν Αὐτοῦ, ζητοῦσα τὴν εὐλογίαν Αὐτοῦ ἐπ' αὐτῆς καὶ ἐπὶ πασῶν τῶν ἐπιχειρήσεων αὐτῆς. Οὕτω δὲ ἐκπαιδεύεται καὶ προετοιμάζεται διὰ τῆς τελείας ἀπολαύσεως πάσης ἀληθείας καὶ ἀγάπης ἐν τῇ μακαρίᾳ ὄρασει τοῦ Θεοῦ.

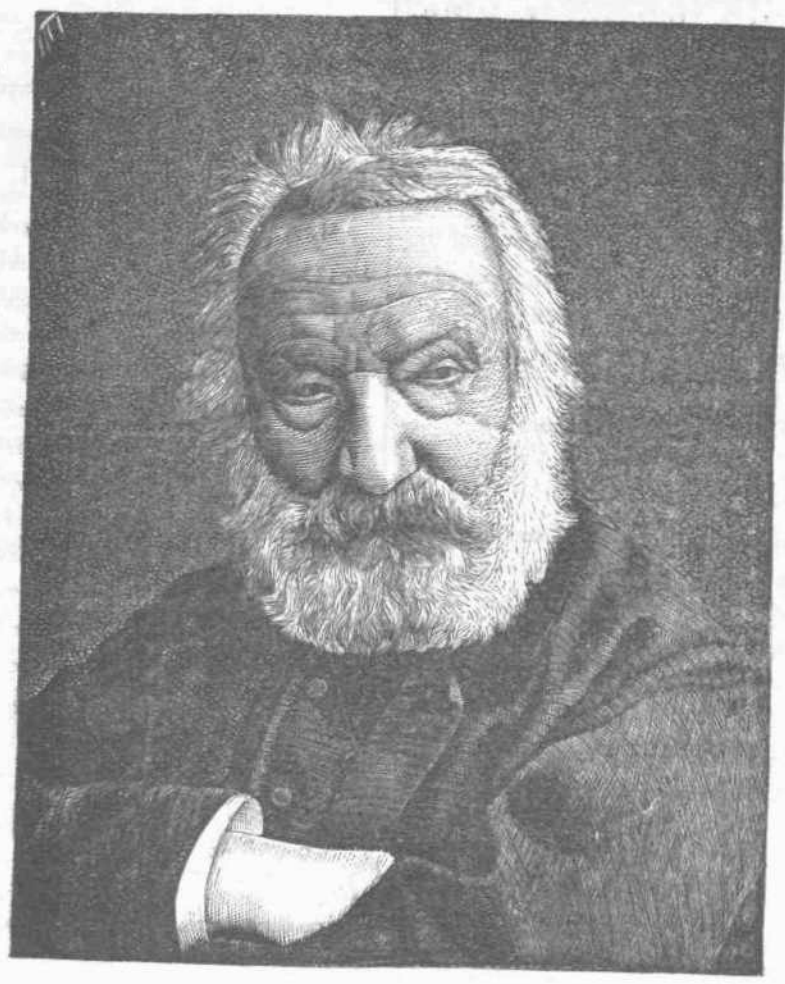
Τέλος δὲ προσφιλέστατοι ἐν Χριστῷ ἀδελφοὶ καὶ ἀδελφαί, ἄς προσπαθήσωμεν ἵνα τηρήσωμεν τὴν ὁμόφωνον τάξιν τῆς ὠραίας ἐκείνης Κτίσεως ἐν ἣ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐτέθημεν, ὁ μὲν ἀνὴρ, ἄς ἀναμνησθεῖται ὅτι ὁ Θεὸς τοῦ χόος ἐπλασεν αὐτόν, ἔδωκε δὲ αὐτῷ τὴν γυναικὰ ὡς τὸ καλλίστον Αὐτοῦ δῶρημα. Ἡ δὲ γυνὴ ἄς ἀναμνησθεῖται ὅτι αὐτὴ ἐκ τοῦ ἀνδρός ἐστὶ, καὶ συνδέεται μετ' αὐτοῦ διὰ τὴν ζωὴν ταύτην καὶ διὰ τὴν αἰωνιότητα. Ἄς ἐπιμελεῖται τῶν πνευματικῶν χαρίτων, ἄς ὁ Θεὸς ἔδωκεν αὐτῇ χάριν τοῦ ἀνδρός ὡς καὶ χάριν ἐκυτῆς. Ἄς μὴ λησμονήσῃ ποτὲ ὅτι ἡ ἀληθὴς αὐτῆς καλλονὴ ἐστὶν ἐν τῇ ἀγιότητι καὶ εὐσεβείᾳ, ἐν τῇ ἀγαθῶσύνῃ καὶ ἡσυχίᾳ· ὅτι ἡ ἀληθὴς ἀξιοπρέπεια, ἡ ἀληθὴς εὐδαιμονία, ἡ ἀληθὴς δόξα, καὶ ἡ ἀληθὴς ἰσχύς αὐτῆς συνίσταται ἐν τῇ πρᾶσῃ καὶ σεμνότητι, ἐν ἀγαθῶσύνῃ καὶ ἡρεμίᾳ, ἐν τῇ μακαριότητι καὶ γλυκύτητι, φιλοστοργίᾳ καὶ ἀγάπῃ.

Πρὸ πάντων δὲ ἄς ἀναμνησθεῖται τούτο ἐν τῷ αἴῳ τοῦ Θεοῦ. Ἄς ἀναμνησθεῖται ὅτι ἐπ' αὐτῆς εἰσὶν ὀφθαλμοὶ Ἀγγέλων, καὶ οἱ τοῦ Θεοῦ τῶν Ἀγγέλων.

Ἄς προσεύχηται ἐνθέρμως εἰς Αὐτόν ἵνα ἐκχέῃ ἐπὶ τῆς καρδίας αὐτῆς τὰ δῶρα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος τοῦ Παρακλήτου, καὶ ἡμέραν παρ' ἡμέραν αὐξήσῃ ἐν αὐτῇ τὰς Χριστιανικὰς ταύτας χάριτας. Τότε γενήσεται προσφιλέστατη τῷ ἀνδρὶ καὶ ἡ καρδία αὐτῆς θὰ συνδεθῇ τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ διὰ τῆς ἀγίας ἀλύσου τῆς οὐρανίας ἀγάπης. Καὶ εἰς τοὺς Ἀγγέλους γενήσεται προσφιλέ, εἰτινες μετὰ χαρῆς θὰ προσβλέψωσιν αὐτῇ. Καὶ εἰς Αὐτὸν τὸν Θεὸν ἀγαπητὴ γενήσεται. Περαιτέρω δὲ τὴν τοῦ βίου τούτου ὁδοποιίαν, ἐν ἣ ἐβόηθει τὸν ἀνδρα, ἵνα ἱλαρῶς ὑποφέρῃ τὸν ζυγὸν τῆς θλίψεως ἐν ἀμαρτωλῷ κόσμῳ, λήψεται ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ τῶν ἀπάντων Κριτοῦ, ὠραῖον τι κάλυμμα τῆς κεφαλῆς.—ἀειθαλὲς στέμμα οὐρανίας καλλονῆς.—λήψεται τὸν τῆς δόξης ἀμάραντον στέφανον.

M. M.

1) C. I. G. 8695 et 809 Codinus de Signis ed. Bonn, p. 30 Niceph. Cr. ed. Bonn p. 24-25
2) Leo Diae ed Bonn, p. 163.
3) C. I. G. 8695, 8809
4) Lapis resurrectionis S. S. Jérôme, lettre 86 Cf. Antonium Mart yr. De locis sanctis, dans itinera hierosolymita... latina lingua exarata, ed. T. Tobler et A. Molinier. I. p. 101 a 5:0 A re ulf (a 670) ibid. 1. p. 150, et la Chronique d' Ernouf, dans Guillaume de Tyr et P. Paris II. p. 478.
5) S. Jérôme ibid.
6) S. Jérôme ibid. Cf. Chronique d' Eréaoul. dans Guill. Tyr II, 508-509.
7) Guill. Tyr. II, 493.

Ο ΟΥΓΚΩ

Έγεννήθη εν Βιστανόν την 26 Φεβρουαρίου 1802 και ήτο υιός του τότε λοχαγού και μετέπειτα στρατηγού Χαριστέρου Ούγκω, και της Σοφίας Τρεμπουσιέ θυγατρός ερπελιστού τινος της Νάντης.

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΟΥ ΟΥΓΚΩ.

POÉSIE	DRAME	ROMAN	PHILOSOPHIE
Odes et Ballades Les Orientales Les Feuilles d' Automne Les Chants du Crépuscule Les voix Intérieures Les Rayons et les Ombres Les Chatiments Les Contemplations La Légende des Siècles Les Chansons des lues des Bois L' Année Terrible L' Art d' Être Grand-Père Le Pape.—La Pitié Suprême.— Religions et Religion — l' Ane. Les quatre vents de l' Esprit	Cromwell Hernani Marion de Lorme Le Roi s' Amuse Lucrèce Borgia Marie Tudor Angelo, Tyran de Padoue La Esmeralda Ruy Blas Les Burgaves Torquemada.	Han d' Islande Bug-Jargal Le Dernier Jour d' un Condamné Claude Guéux Notre-Dame de Paris Les Misérables Les Travaillieurs de la Mer L' Homme qui Rit Quatrevingt Treize.	Littérature et philosophie Mélèes William Shakespeare.
		HISTOIRE	
		Histoire d' un Crime Napoléon le Petit Paris.	ACTES ET PAROLES Avant l' Exil Pendant l' Exil Depuis l' Exil Le Rhin.

πλάξ, ἐφ' ἣν ἐχύθη τὸ εἰς τὸν νεογέννητον Κύριον χρησιμεύσαν πρὸς λούσιν ὕδωρ¹ καὶ ἀπὸ ἐκείνης τῆς ἡμέρας ἡ κοιλωθεῖσα λεκάνη ἐν τῷ λίθῳ ἐπληροῦτο καθαροῦ ὕδατος οὐδέποτε ἐκλείπωντος.² Ἐν Γεθημανῇ ἐδεικνύετο ὁ λίθος ὃν τινι εἶχε προδεδῆθ ὁ Σωτὴρ αἰχμάλωτος ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων.³ Ἐπὶ δὲ τοῦ ὄρους Σιών ἐν τῷ ναῷ τῆς Παραγίας ἡ τράπεζα ἐφ' ἣς ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ἐτέλεσε τὸν Μυστικὸν Δειπνον μετὰ τῶν μαθητῶν, καὶ ἡ λιθίνη λεκάνη, ἐξ ἣς ἀντλήσας ὕδωρ ἐνίψε τοὺς πόδας αὐτῶν.⁴ Ἀλλαχοῦ δὲ πάλιν ἐν τινι μοναστηρίῳ, ἐφαίετο τὸ λίκνον τοῦ Χριστοῦ,⁵ καὶ ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγ. Τάφου ὁ λίθος, τὸ κέντρον τοῦ κόσμου, ὁ καλούμενος Διαθήτης εὐδὸς ὁ Θεὸς διὰ τῆς χειρὸς αὐτοῦ ἐθηκε μετρήσας ἐν τῷ μέσῳ τοῦ κόσμου⁶ καὶ ἐφ' οὗ Ἰωσήφ ὁ ἀπ' Ἀριμαθαίας καὶ ὁ Νικόδημος ἐπλυνον ἀποκατηλώσαντες τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ.⁷ Τέλος ἐν τῷ Ναῷ ἄλλος τις λίθος ὑπεμνήσκει τὰς ἐπιφανέστατας ἀναμνήσεις τῆς Παλαιῆς καὶ Καινῆς Διαθήκης. Οὗτος δὲ ἦτο, τὸ τέταρτον τῆς πέτρας ἐφ' ἣς τὸ πάλαι εἶχε τεθῆ ἡ κιβωτὸς τῆς Διαθήκης, ἡ βλάβδος τοῦ Ἀαρὼν καὶ αἱ βίβλοι τοῦ Μωσέως. Ἐκεῖ ὁ Ἰακώβος εἶχε κοιμηθῆ ὅτε εἶδε τὸ θαυμάσιον αὐτοῦ ὄραμα, ἐκεῖ ὁ ἄγγελος ἀπήγγειλε τῷ Ζαχαρίᾳ τὴν γένεσιν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. Ἄλλ' ἰδίᾳ καθίστα ἐνδοξὸν τὴν πέτραν ταύτην θαυμάτι τοῦ Χριστοῦ. Ὅτε ὁ Ἰησοῦς συνεχώρησε τῇ πόρῃ ἐκεῖ εὐρὴ καταφυγὴν κατὰ τῆς μανίας τῶν Ἰουδαίων. Ἡ πέτρα ὑψώθη ὡς ὄρος περὶ τὴν κεφαλὴν του καὶ ἀστήρ κατεβῆν πρὸ αὐτοῦ ὑπὲρ αὐτῶν διὰ τοῦ φωτός του.⁸

Πρωίμως οἱ φιλόρησκαι Βυζαντινοὶ αὐτοκράτορες εἶχον ἀφαιρέσει ἀπὸ τῆς Παλαιστίνης ὅπως κοσμήσωσι τοὺς ναοὺς τῆς Κωνσταντινουπόλεως πλείστα τῶν θαυμασιῶν τούτων λειψάνων. Ἡ κατακτῆσις τῆς Ἁγίας Γῆς ὑπὸ τῶν Περσῶν, εἶτα ὑπὸ τῶν Ἀράβων ταχέως ἐπολλαπλασίασε καὶ ἐδικαίωσε τὰς ἱεροσυλίας ταύτας. Ἦτο ἔργον εὐσεβὲς ἢ ἀπὸ τῶν ἀπίστων ἀφαιρέσεις τῶν σεβαστῶν τούτων μνημείων καὶ οἱ αὐτοκράτορες ἐσμενύοντο μᾶλλον ἐπὶ τῇ ἀνακτῆσει ἐνός λειψάνου ἢ τῇ κατακτῆσει μιᾶς ἐπαρχίας. Ὁ Ἡράκλειος, Νικηφόρος ὁ Φωκῆς, Ἰωάννης ὁ Τσιμισκής, ἀνεκόμισαν ἐν θριάμβῳ ὡς τι δῶρον οὐράνιον, ὡς τινα πολυέσθον θησαυρόν⁹ τὸ ξύλον τοῦ ἀληθοῦς Σταυροῦ, ἢ τὰς ἀναμνήσεις τοῦ βίου τοῦ Σωτῆρος.¹⁰ Ῥωμανὸς ὁ Ἀκακηνὸς μετεχειρίσθη ὀλόκληρον αὐτοῦ τὴν διπλωματίαν, ὅπως ἀποκτήσῃ τὴν περιβόητον

εἰκόνα τῆς Ἐδέσσης.¹ Ἐν μέσῳ θρησκευτικῶν φημάτων, λιτανειῶν, καὶ ἑορτῶν² ἀνεκόμισαν τὰ ἅγια λειψάνα εἰς τὴν θεοφρούρητον πόλιν, μετὰ μεγάλης δὲ πομπῆς τὰ κατέθεσαν ἐν τοῖς μάλιστα σεβαστοῖς ἱεροῖς, ἐν τῇ Ἁγίᾳ Σοφίᾳ ἐν ταῖς Βλαχερναῖς ἢ ἐν τῷ ναῷ τοῦ παλατίου. Ἐνίστα φιλοδόμου ὅπως τὰ ἐπιστεγάσωσιν ἰδιαίτερα Εὐκτήρια καὶ αὐτὴ ἡ Ἐκκλησία ἐπισήμως προεκήρυττε τὴν θαυματουργὸν αὐτῶν δύναμιν.³ Ὅπως δὲ πολλαπλασιάσωσι τὰ σωτήρια ἀποτελέσματα, ἀπέκοπτον τεμάχια τινὰ ἐκ τῶν σεβαστῶν ἐκείνων λίθων καὶ τὰ ἐπιφανέστατα πρόσωπα τῆς αὐτοκρατορίας ἐλαμβάνον ἐξ αὐτῶν⁴ πλείστα δὲ τούτων περιῆλθον μέχρις ἡμῶν μετὰ τῶν περιεχοσῶν ταῦτα θηκῶν.

Οἱ μέγιστοι ναοὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐνηθρόνοντο ἐπιδεικνύοντες τοιοῦτους θησαυροὺς. Ἡ Ἁγία Σοφία διετήρει ἐν ἰδιαίτερω δόμῳ τὸν ἐπιστόμιον λίθον τοῦ φρέατος τῆς Σαμαρείτιδος⁵ (τὸ ἅγιον φρέαρ) ἐν αὐτῷ δὲ τῷ ναῷ, ὑπῆρχε τὸ ἄνω μέρος τοῦ ταφου τοῦ Σωτῆρος⁶ μαρμαρινὴ λεκάνη, ἐν ἣ ὁ Χριστὸς ἐνίψε τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν,⁷ καὶ μικρὸν μαρμαρινὸν πινάκιον χρησιμεύσαν εἰς τὸν Μυστικὸν δεῖπνον.⁸ Ἐν τῷ παλατίῳ Βουκολεόντι, ἐν τῷ αὐτοκρατορικῷ ναῷ ἐφυλάσσετο ὁ λίθος ὃ ἐν τῷ τάφῳ τεθεῖς ὑπερανῶ τῆς κεφαλῆς τοῦ Ἰησοῦ.⁹ Ἐν ἐκκλησίᾳ δὲ τινι τῆς Παρθένου οὐ μακρὰν τοῦ ἱπποδρόμου ἐδεικνύετο ἡ μαρμαρινὴ τράπεζα, ἐφ' ἣς ὁ Σωτὴρ ἐτέλεσε τὸν Μυστικὸν δεῖπνον,¹⁰ καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῶν Ἁγ. Ἀποστόλων, ὁ κίων τῆς μαστιγώσεως¹¹ ἀλλαχοῦ δὲ ἦτο ἡ φάτνη τοῦ Σωτῆρος,¹² ὁ λίθος, ἐφ' οὗ ὁ Χριστὸς ἐνήστευσε¹³ καὶ ἄλλος ἐφ' οὗ προσνηχῆθη,¹⁴ καὶ ἄλλος ἐφ' οὗ ἐβαπτίσθη ὑπὸ Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ.¹⁵ Ἐν τῷ ναῷ δὲ τοῦ Παυτοκράτορος ὁ λίθος, ἐφ' οὗ προσήχθη εἰς τὸν ναόν.¹⁶ Ἀλλὰ τὸ περιφανέστατον μνημεῖον τοῦ ναοῦ τοῦ Παυτοκράτορος καὶ τὸ σπουδαιότατον καθέσθον καθιστᾷ ἡμῖν εὐνοήτους τὰς συχνάς ἀποδημίας τῶν

1) Ram baud l' Empire Gree. au Xme siècle, p. 407 et Suiv.
2) Νικηρ. σελ. 24—25.
3) Si per ossa mirifica Deus facit, clarum est quod et per imagines. I a p i d e s, plaque alia idem. possit. Ἀσέντιος ἱερχ. τῆς Νεαπόλεως τῆς Κύπρου ἐν τῇ ἐν Νικαίᾳ Συνόδῳ Β'. πραξ. IV.
4) C. I. 9. 8809 et Anonymie de 1150 dans Exuviae Constantinopolitanae II, p. 212.
5) Κωνστ. Πορφυρογ. De Cerim. p. 27 καὶ 74. Anonymie de 1157 dans Exuv. Sacrae II, 215, καὶ Antoine de Novgorod (a 1201) ibid. p. 222,—223. Περὶ εὐλ. La barte le palais impérial, p. 29.
6) Ant. Novgorod loc. laud. 222.
7) Ant. Novgorod loc. laud. 223, Cf. ibid. p. 214.
8) Ant. Novgorod loc. laud. 219.
9) Anonymie de 1150, dans Exuv. Saur. II, 212.
10) Ant. Novgorod loc. laud. 225.
11) Bondelmonti, Ἐν Νικηρ. éd. Bonn. 181.
12) C. I. G. 8809.
13) Gunther de Pairis (a. 1205) dans Exuv. sacr. I, 122.
14) Αὐτόθι.
15) Gunther de Pairis, dans Exu Savs. I, 122.
16) Αὐτόθι.

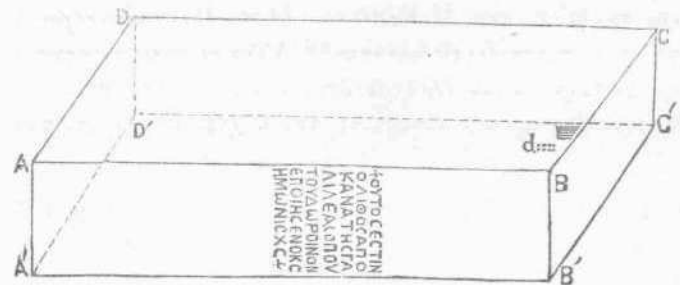
1) Arculf, dans Itinera latina, I, 170, Περὶ εὐλ. Bebe ibid p. 223.
2) Arculf loc. laud 170.
3) Guill. Tyr. p. 492.
4) Guill. Tyr. p. 491.
5) Guill. Tyr. p. 481.
6) Guill. Tyr. p. 489.
7) Sanuto I, III p. XIV ch. VIII p. 254 ἀναφερόμενον ἐν τοῖς Historiens des Croisades occidentaux II, p. 495.
8) Guill. Tyr p. 489.
9) Leo Diac. p. 466.
10) Leo Diac. p. 61, 70—71, 166.

περί ὧν ὁ λόγος λειψάνων, ἦτο ὁ περίφημος Ἐρυθρὸς λίθος «ἔχων ὕψος ἀνθρώπου,» ἐφ' οὗ ὁ Χριστὸς ἐχρίσθη διὰ μύρου. Μετακομισθεὶς τὸ πρῶτον ἀπὸ Συρίας εἰς Ἑρεσον, διέμεινεν ἐκεῖ μέχρι τῶν χρόνων *Μαρουήλ τοῦ Κομηροῦ* (1143 — 1180)· ἔπειτα δὲ ὁ αὐτοκράτωρ μετεκόμισεν αὐτὸν εἰς *Κωνσταντινούπολιν* καὶ θέλων νὰ δεχθῆ διὰ προσηκότους τρόπου τὸν λίθον, ὅστις ἔφερε τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, κατήλθεν αὐτοπροσώπως εἰς τὸν λιμένα τοῦ *Βουκολέοντος* καὶ φορτωθεὶς ἐπὶ τῶν αὐτοκρατορικῶν αὐτοῦ ὄμων τὸ ἅγιον λειψάνον «ὡς ἂν ἦτο αὐτὸ τὸ θεῖον σῶμα τοῦ Σωτῆρος» τὸ κατέθηκεν ἐν τῷ ναύκῳ τοῦ παλατίου.¹ Ὑστερον δὲ ἐτέθη ἐν ἰδιαιτέρῳ Εὐκτηρίῳ συνεχομένῳ μετὰ τοῦ ναοῦ τοῦ ἐν τῷ μοναστηρίῳ τοῦ *Πατοκράτορος*² ἔθνα ἐφαίνετο μέχρι τῆς ἀρχῆς τοῦ 16. αἰῶνος.³

II.

Εἰς τὸν κατάλογον τῶν μνημείων τούτων, ἅτινα ἐκ τῶν κειμένων γνωρίζομεν, δυνάμεθα σήμερον νὰ προσθέσωμεν νέον, τὸ μόνον ἴσως, μεταξὺ τῶν ὁμοίων λειψάνων ἀπολεσθέντων ἢ ἀποπλανηθέντων, ὅπερ περιήλθε μέχρις ἡμῶν. Ὁρείλω τὴν ἀνακοίνωσιν τούτου τῷ συναδέλφῳ καὶ φίλῳ *K. P. Paris*, ὅστις τῷ ἀνεκάλυψε κατὰ τὰς τελευταίας αὐτοῦ ἐν *Ἐλατεία* ἀνασκαφάς. Εἶμαι δὲ εὐτυχῆς, εὐχαριστῶν ἐνταῦθα αὐτῷ ὅτι μοι ἐπέτρεψε τὴν ἐκδοσιν αὐτοῦ.

Ἐν τοῖς ἐρείπιοις τοῦ ναοῦ τῆς *Παραγίας*, τοῦ ἐν τῷ χωρῷ τῆς ἀρχαίας πόλεως *Ἐλατείας*, ὁ *K. Paris* εὗρε μέγαν λίθον ἐκ φαιῶ μαρμάρου μετὰ λευκῶν φλεβῶν, ἔχοντος μήκος μὲν 2μ 33, πλάτος δὲ 0μ 64, ὕψος δὲ 0μ 33.

Ἡ ἄνω ἐπιφάνεια *AB' Δ* εἶνε μετὰ φροντίδος ἐστιλβωμένη, ὡσαύτως καὶ αἱ δύο πλάγαι ἐπιφάνειαι *AA' BB'*, *AA' ΔΔ'*. Τὸ κάτωθεν μέρος *A' B' C' Δ'* καὶ αἱ δύο ἄλλαι πλευραὶ *BB' CC'*, *CC' ΔΔ'* εἴμειναν ἀκατέργαστοι. Ἐπὶ τῆς πλάγαις ἐπιφανείας *AA' BB'* χεῖλος ἰκανῶς ὑψηλὸν προέχει κατὰ μῆκος τοῦ κάτωθεν μέρους τοῦ λίθου. Ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἐπιφανείας εἶνε κεχαραγμένη ἐπιγραφή. Κατὰ λίαν ἀξιοσημείωτον δὲ τρόπον, ὃν θὰ ἐρμηνεύσωμεν παρακατιόντες ἢ ἐπιγραφῆ

1) Νικητὰς Χων. περὶ Μ. Κομν. σ. 289. Ἐκδ. Bonn.
2) Σήμερον Τσαϊρεκ—Τζαμ ἢ. Πρὸ. Saizenberg, Alt—Christliche Baudenkmaler in Constantinopel, p. 119, —122 et pl. 36.
3) Bondelmonti loc. laud. p. 181. Πραβλ. Ant. Novgorod: dans exuv. sacr. II, 225, et Robert de Clari: Si estoit le taule de marbre, ou nostre sires fu estendus quant il fu despendus de le crois, etsi i paroient encore les larmes que nostre dame avoit pouré deseure. H o r f Chron. Gréco—Romaues p. 71.

κεῖται οὐχὶ παραλλήλως, ὡς τις θὰ προσεδόξα ἀλλὰ καθέτως κατὰ τὰς ἐγγωνίους τομὰς *AB* καὶ *A'B'*. Οἱ χαρακτῆρες βαθέως ἐγκεχαραγμένοι εἶνε μεταγενεστέρων χρόνων. Ἡ ἐπιγραφή, ἣς παρέχομεν ἐνταῦθα ἀκριβῆς ἀντίτυπον, ἔχει οὕτως:

ΤΟΥΤΟΣ ΕΣΤΙΝ
Ο ΛΙΘΟΣ ΑΠΟ
ΚΑΝΑ ΤΗΣ ΓΑ
ΛΙΛΑΙΑΣ ΟΠΟΥ
ΤΟ ΥΔΩΡ ΟΙΝΟΝ
ΕΠΟΙΗΣΕΝ Ο Κ(ΥΡΙΟΣ)
ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥΣ Χ(ΡΙΣΤΟΣ) †

† Οὗτός ἐστιν ὁ λίθος ἀπὸ Κανᾶ τῆς Γαλιλαίας ὅπου τὸ ὕδωρ οἶνον ἐποίησεν ὁ Κ(ύριος) ἡμῶν Ἰ(ησοῦς) Χ(ριστός) †

Σύμψας ὁ κόσμος γινώσκει τὸ θαῦμα δι' οὗ Χριστὸς ἐφανέρωθ' ἐν Κανᾶ. Ἄλλ' οὐδαμῶς πιστεύω ὅτι μόνη ἢ ἐπιγραφή ἐπιτρέπει νὰ ἀναγῶμεν εἰς τὸ γεγονός τοῦτο τὸ εὐρεθὲν ἐν Ἐλατεία μαρμάρον. Ἡ χρῆσις τοῦ ἐπιρρήματος *Ὁπου* ῥητῶς ἀποκρούει τυχούτην ὑπόθεσιν σημαίνει τὸ μέρος ὅπου, τὴν πόλιν ὅπου καὶ ἀναφέρεται εἰς τὸ ἀπὸ *Kanā* μᾶλλον ἢ εἰς τὸ *λίθος*.

Δὲν ὑπάρχει λοιπὸν ἐνταῦθα, ὡς ἐξ ἀρχῆς ἠδυνάτο τις νὰ εἰκάσῃ αὐτὸς ὁ λίθος, ἐφ' οὗ ἐγένετο τὸ θαῦμα· ἂν τὸ γεγονός τοῦτο ἀναφέρεται, τοῦτ' εἶναι μόνον ὅπως ὑπομνήσῃ τοῖς πιστοῖς, τοὺς τίτλους τῆς δόξης τῆς μικρᾶς πόλεως τῆς *Γαλιλαίας* καὶ πρέπει, ὡς φαίνεται, οὕτω πῶς νὰ ἐρμηνευθῆ τὸ κείμενον. Ἐνταῦθα κεῖται ὁ περίφημος λίθος ὁ ἀπὸ *Kanā* τῆς *Γαλιλαίας* ἐλθὼν, τῆς πόλεως, ἐν ἣ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς μετέβαλε τὸ ὕδωρ εἰς οἶνον». Τίς λοιπὸν εἶνε ὁ περίφημος οὗτος λίθος ὁ τὸ πρῶτον μὲν διατηρούμενος ἐν Κανᾶ ὑπὸ τῆς εὐλαθείας τῶν πιστῶν, ἔπειτα δὲ θεωρούμενος ὡς ἰκανῶς σημαίνόμενος διὰ τῆς ἀναμνήσεως τοῦ θαύματος τοῦ Σωτῆρος;

Τὸ ἰδοιορικὸν τοῦ Μεσαιῶνος, ἅτινα πολλάκις ἦδη ἐρμηνεύσαμεν ἀναφέρουσιν ἐν Κανᾶ πλείστα μνημεία. Ὁ *Artwinos de Plaisance*⁴ περὶ τὰ τέλη τοῦ 5. αἰῶνος εἶδεν ἐκεῖ δύο ὕδριας, ἐν αἷς ὁ Σωτὴρ μετέβαλε τὸ ὕδωρ εἰς οἶνον

1) Σημ. Μ. Τὸ ὄνομα τοῦτο, ὅπερ ἄλλοι μετέφρασαν Ἀντωνίνος δὲ ἐκ Πλακτενίας, ἡμεῖς ἀρήσαμεν ἄθικτον, εἰ καὶ κατεκρίθημεν διὰ τοῦτο, ὅπως ἔχει παρὰ τῷ γάλλῳ συγγραφεῖ, ἐπειδὴ μόνον παρ' αὐτοῦ καθίσταται παρ' ἡμῖν γνωστός, ὁ ἄλλως ἄγνωστος Ἀντωνίνος, καὶ κατὰ τὰς ἀρχάς, ὡς ἡμεῖς ἔχομεν περὶ τῆς μεταφράσεως τῶν ξενικῶν ὀνομάτων, ἐνομίασμεν ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ μεταβάλλωμεν τὴν μορφήν τοῦ ὀνόματος, ἀλλὰ νὰ φυλάξωμεν αὐτὴν οἷον ἔχει καὶ παρὰ τῷ δοκιμωτάτῳ περὶ τὴν χριστιανικὴν ἀρχαιολογίαν κυρίῳ Charles Diehl,

βεβαιοὶ μάλιστα ὅτι τὸ θαῦμα ἐπαναλήθη ἐντός μιᾶς τούτων, χάριν αὐτοῦ¹. Ἐν τῷ 7. αἰῶνι ὁ Βιλλιβάλδος (*S. Willibald*) εὗρεν ἐκεῖ μέγαν λίθον, ἔθνα διετήρουν ἀκόμη μίαν τῶν ὕδριων². Ἄλλ' ἐν τῷ 16. αἰῶνι καὶ αὐτὴ ἡ ἀνάμνησις τοῦ θαύματος εἶχεν ἀφανισθῆ³. Πλὴν τῶν ὕδριων τούτων ὁ Ἀντωνίνος ἀναφέρει ἐν Κανᾶ καὶ ἄλλο τι μνημεῖον. «*Deinde venimus miliario 3 in Canan, ubi Dominus fuit ad nuptias et accubivimus in ipso accubitu. ubi ego indignus panentium meorum nomina scripsi.*»⁴ ἦτοι: (Ἐνθὲν δὲν ἤλοθον, λέγει ἐν τῷ ἰδοιορικῷ του, μετὰ τρεῖς ὀκταστάδιους εἰς Κανᾶ, ὅπου ὁ Κύριος παρεγένετο εἰς τοὺς γάμους καὶ ἀνεκλίθημεν ἐν τῷ αὐτῷ ἀνακλίντρῳ, ὅπου ἐγὼ ὁ ἀνάξιος ἐγραψα τὰ ὀνόματα τῶν ἐμῶν γονέων). Ὁ *Λουκάριος* ἐρμηνεύων τὸ κείμενον τοῦτο ἔδωκεν εἰς τὴν λέξιν *accubitus* τὴν σημασίαν τοῦ Ἐστιατορίου⁵. Ἐναντίον τῆς σπουδαίας ταύτης αὐθεντίας πρέπει νομίζω νὰ ἐννοήσωμεν τὴν λέξιν ταύτην ἐν στενοτέρῳ ἔννοιᾳ καὶ νὰ ἐρμηνεύσωμεν διὰ τοῦ ἀνακλίντρου, ἐφ' οὗ ἀνεκλίνοντο οἱ ἐσθιόντες. Θὰ ἦτο δύσκολον νὰ ἐξηγήσωμεν ἄλλως τὴν ἐκ φανερᾶς προθέσεως παραθεσιν τῶν λέξεων *accubivimus* καὶ *accubitus*, αἵτινες φαίνονται ληφθεῖσαι ἐν τῇ αὐτῇ σημασίᾳ καὶ ὀρισμέναι νὰ δηλώσωσι τὴν πρᾶξιν τοῦ ἀνακλίνεσθαι ἐπὶ τῆς αὐτῆς κλίνης, ἐφ' ἣς ἀνεκλίθη καὶ ὁ Χριστὸς· καὶ ἄλλως δὲ ἐννοεῖ τις κάλλιον πῶς ὁ Ἀρτωνίνος ἠδυνήθη, κατὰ προσφιλεῆ ἔθος εἰς τοὺς χριστιανούς προσκυνητάς τοῦ μεσαιῶνος, νὰ ἐγγραῖξῃ ἐπὶ τῆς λιθίνης κλίνης, ἐφ' ἣς ἀνεκλίθη τὸ προσκύνημα, ἐν ᾗ γίνεται μνεῖα τῶν γονέων αὐτοῦ.⁶

Φερομένου εἰς σχέσηιν πρὸς τὸ ἐξ *Ἐλατείας* μαρμάρου τοῦ κειμένου τοῦ Ἀρτωνίνου, εὐθὺς παρεχρήμα ἐμφανίζεται τὸ ἐξῆς συμπέρασμα: Ἡ κλίνη αὕτη, ἐφ' ἣν ὁ Χριστὸς ἀνεκλίθη κατὰ τὸν δεῖπνον τῶν γάμων, καὶ ἦν κατὰ τὸν 5. αἰῶνα εἰδείκνυον εἶτι ἐν Κανᾶ, δὲν εἶναι πολὺ πιθανὸν ὅτι εἶνε ἡ αὐτὴ μετὰ τὸν περίφημον λίθον τὸν οὕτω στενωῶς συνδεδεμένον πρὸς τὴν μνήμην τοῦ θαύματος; Αἱ διαστάσεις τοῦ λίθου οὐδαμῶς ἀντιλέγουσι πρὸς τὸ τοιοῦτον συμπέρασμα. Ὁ τρόπος μεθ' οὗ αἱ δύο πλάγαι ἐπιφάνειαι ἐστιλβώθησαν καθαρῶς δεικνύει ὅτι ὁ λίθος εἶχε τεθῆ ἐξ ἀρχῆς ὡς ἐδῶλιν ἢ κλίνη ἐν τῇ γωνίᾳ τῶν δύο τοίχων. Θὰ ἦρκει ὅπως τελείως δικαιωθῆ τὸ συμπέρασμα τοῦτο νὰ ἐπανευρεθῆ ἐπὶ τοῦ μαρμάρου τῆς *Ἐλατείας* τὸ προσκύνημα τοῦ Ἀρτωνίνου.

οὐ ἄνευ ὁ προσκυνητῆς Ἀντωνίνος θὰ ἔμενεν ὅπως μῆρις ἄλλοι προσκυνηταὶ ἄγνωστος ἐν τῇ κλίᾳ. ἔθνα ἀπ' αἰῶνων εἶχε ταψῆ.

1) Ex quibus hydriae duae ibi sunt — Implevi aqua unam et protuli ex ea vinum. Antonia martyr, dans Itinera latina 1. 93.
2) Itinera latina, 1, 260.
3) Mag. Thietmari peregrinatio, éd, Laurent p. 4.
4) Itinere latina 1, 93.
5) Glossarium mediae et infimae latinitatis, V. Accubitus 5: triclinitium in quo ad mensam accubitur.
6) O. K. E. Le Blant, εἰς τὸν ἀφαιρούμενον τὴν ἐξηγήσιν τοῦ κειμένου τοῦ Ἀντωνίνου, ἐρμηνεύει αὐτὸ κατὰ τὴν αὐτὴν ἔννοιαν, ἣν ἀπεδέχθημεν.

Ἐξετάσας μετὰ προσοχῆς τὸ μαρμάρον τῆς *Ἐλατείας* ἀνεκάλυφα ἐπὶ τῆς ἄνωθεν ἐπιφανείας πλησίον τοῦ μέρους ἔθνα ὤφειλε νὰ ἀναπαύεται ἡ κεφαλὴ καὶ τὸ ἄνω μέρος τοῦ σώματος τοῦ ἀνακλιμένου προσώπου, ἐπιγραφὴν ἐγγεχαρῆσαν δι' αἰχμῆς. Εὐρίσκειται αὕτη κατὰ τὸ σημεῖον *d* τοῦ ἡμετέρου σχήματος ἐν ἀποστάσει 12 ἑκατοστῶν τοῦ μέτρου ἀπὸ τῆς κορυφῆς τῆς γωνίας *ABC*· καὶ εὐθὺς κάτωθεν τῆς ἐγγωνίου τομῆς, *CB*. Οἱ χαρακτῆρες ἔχοντες μέγεθος 5 χιλιοστῶν τοῦ μέτρου καὶ οὐχὶ βαθέως ἐγκεχαραγμένοι διακρίνονται καθαρῶς διὰ τοῦ φακοῦ.

Ἐκ τῆς μορφῆς αὐτῶν δὲν φαίνονται μεταγενεστέρου τοῦ 5. αἰῶνος. Ἡ ἐπιγραφή, ἣς τὸ πρῶτον μέρος ἐξεκολάφη ἀπὸ τοῦ λίθου ἐμφανίζει λίαν ἰδιόρρυθμον διάταξιν.

Διατίθεται ἐν παραλλήλοις στήλαις ἰκανῶς ἀπ' ἀλλήλων διαλειπούσαις. Τὸ τέλος, ὅπερ μόνον διεσώθη, ἔχει οὕτως:

KAI MOY
THC AN
MHT TΩNI
POC NOY. †

Εὐκόλως δύνανται τις νὰ ἀντικαταστήσῃ ἢ τοῦλάχιστον ὡς ἐγγύστα νὰ συμπληρώσῃ τὸ κείμενον τῆς ἐπιγραφῆς.

(† *Μνησθητι, Κύριε, τοῦ πατρὸς) καὶ τῆς μητρὸς μου Ἀρτωνίνου.* †.

Ἄν μὴ παραδεχθῆ τις παράδοξον συντυχίαν ὀνομάτων καὶ χρόνων οὐδένα ἕτερον δύνανται νὰ ἐνίδη ἐν τῷ Ἀρτωνίνῳ τῆς ἐπιγραφῆς ἢ τὸν Ἀρτωνίνον *de Plaisance*⁴ πᾶσαν δηλαδὴ τὴν σπουδαιότητα τοῦ μαρμάρου τῆς *Ἐλατείας*.²

1) Θὰ ἀπορήσῃ τις ἴσως βλέπων ἄνδρα τῆς Δύσεως γράφοντα ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ τὸ προσκύνημα, ἀλλὰ πρέπει νὰ σκεφθῆ ὅτι εὐρίσκειτο ἐν τῇ Ἀνατολῇ καὶ ὅτι ἐν τῷ 5. αἰῶνι ἡ Ἑλληνικὴ γλώσσα ἦτο ἐν κοινῇ χρήσει.
2) Σημ. μεταφ. Νομίζομεν ὅτι πολὺ ἠστόχησαν τῆς ἀληθείας, ὅσοι ἰσχυρίσθησαν ὅτι δύνανται νὰ ἀποδείξωσιν τὴν γνησιότητα τοῦ προκειμένου λίθου ἄνευ τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ Ἀντωνίνου. (Ἐρμ. ἀρ. 143) Διότι μόνον αὕτη δύνανται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἀσφαλὲς ἐπιστημονικὸν τεκμήριον ὅτι ἀληθῶς ἔρχεται ἀπὸ Κανᾶ, οὐδεμία δὲ ἄλλη ἀπόδειξις ἔχει ἰσχύον ἐφ' ὅσον δὲν ἀποδειχθῆ ὅτι ἐπὶ τοῦ λίθου δὲν εἶνε ἐγκεχαραγμένα τὰ ὀνόματα τῶν γονέων τοῦ Ἀντωνίνου. Ἄν δὲ ταῦτα εἶνε ἐγκεχαραγμένα, πᾶς ἄλλος ἰσχυρισμὸς περὶ τοῦ ὅτι δὲν ἠδυνάτο νὰ ὑπάρχῃ τοιοῦτος λίθος ἐν τῇ οἰκίᾳ ὅπου ἐτελέσθη ὁ γάμος, εἶνε μάταιος καὶ κενός, ἀφ' οὗ ἡ παράδοσις μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Ἀντωνίνου ἐμκρτύρει ὑπὲρ τοῦ ἐναντίου. Τοιοῦτον δὲ μᾶλλον εἶνε ἀτυχῆς, ὅσον φαίνεται ὅτι τὴν παράδοσιν ὑποστηρίζει καὶ αὐτὴ ἡ διήγησις τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου, ὅστις ῥητῶς λέγει (κεφ. Β, 6) ὅτι ἐκεῖ ἦσαν ἐξ ἐμίστου λίθου ὕδριαι χωροῦσαι ἐκάστη ἀπὸ δύο ἢ τρεῖς μετρητάς. Οὐχὶ δὲ ἀπλοῖ πῖθοι ἐκ κεράμου, ὅπως ἐγράφη. (Χρον. Ἀθ. 25 Μαΐου) Ἄν ἐν τῇ οἰκίᾳ ἐκεῖνη ἦτο δυνατόν νὰ ὑπάρχῃ τὸ δυσπιστοτέρον πολὺ βεβαιοῦς δυνατώτερον ἦτο νὰ ὑπάρχῃ τὸ μᾶλλον εὐπρόσiston, ἦτοι ὁ προκειμένος λίθος, οὕτως ὁ περιττός βεβαιοῦς δὲν ἦτο μέγα τι πρᾶγμα. Καὶ ὁ ἐρνούμενος τὴν ὑπαρξίν τοιοῦτου εὐτελοῦς λίθου ἐν τῇ ἐρημικῇ οἰκίᾳ, ἰσχυρίζεται ἰσχυρισμὸν αὐθαίρετον, καὶ ἀνεπαρκῆ εἰς τὸν θέλοντα ἐξ ἀναμνηστικῆς τεκμηρίων νὰ πιστεύῃ ὅτι πιστεύει. Περὶ δὲ τῆς ἐπιγραφῆς τῆς φερούσης τὰ ὀνόματα τῶν γονέων τοῦ Ἀντωνίνου πληροφόρημα παρ' ἀνδρῶν ἡσκημέ-

Ενεκα τῆς ἄλλως ἀσημάντου λεπτομερείας, τῆς ἀναφερομένης ὑπὸ τοῦ προσκνητοῦ τοῦ ς'. αἰῶνος, ὁ περίφημος λίθος τοῦ *Kanā*, ὡς λέγει ἡ ἐπιγραφή, ἔχει ἐν τῷ μέλλοντι βεβιακὴν ἀρχὴν καὶ ἀσφαλῆ ἱστορίαν. Ἐργεταὶ ἀληθῶς ἀπὸ τῆς *Παλαιστίνης*. Ἐν τῷ ς'. ἡδὴ αἰῶνι ἐν *Kanā* ἐδεικνύετο εἰς τοὺς προσκνητάς ὡς ἡ κλίνη, ἐφ' ἧς ὁ *Σωτήρ* ἀνεκλίθη κατὰ τὸν δεῖπνον τῶν *Γάμων*. Ἐνοεῖ τις ἐντεῦθεν τὴν μορφήν τῆς ἐπιγραφῆς, ἣν ὁ λίθος οὗτος δεικνύει. Ἐπὶ τῆς κλίνης ταύτης ὁ *Χριστὸς* ἀνεκλίθη ὅτε ἐποίησε τὸ θαῦμα καὶ εἰς τὸ θαῦμα τοῦτο ὅπως καὶ εἰς τὴν θείαν ἐπαφήν ὤφειλε τὸ ἐπιφανὲς αὐτοῦ.

III

Ὅς φαίνεται προῖτως τὰ μνημεῖα τοῦ θαύματος τοῦ *Kanā* διεσπάρησαν ἀπὸ τὸν χριστιανικὸν κόσμον. Εὐθὺς ἀπὸ τοῦ ς'. αἰῶνος πένσαρες τῶν ὑδριῶν εἶχον καταλίπει τὴν *Γαλιλαίαν*¹ Μεταξὺ δὲ τοῦ ς'. καὶ τοῦ ἡ. αἰῶνος, ἦτοι καθ' ἕνα χρόνον ἡ ἀραβικὴ ἐπιδρομὴ ἐξήπλωτο ἐπὶ τὴν *Παλαιστίνην* ἐξέλιπε καὶ ἄλλη ὑδρία². Μετὰ τινὰ δὲ ἔτη ὕστερον δὲν ἔμεινε πλέον ἐν *Kanā* ἢ ἡ ἀνάμνησις τῶν μνημείων τούτων³. Ἀλλαχοῦ πρὸς εἰς τὸ ἐξῆς νὰ ζητήσωμεν τὰ πολυτίμα ταῦτα λειψάνα. Ἐν Ἱεροσολύμοις, ἐνθα διετηροῦντο δύο ὑδρίαί ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἀγ. Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ, καὶ ἐν τῷ *Ναφ*⁴ ἰδίᾳ δὲ ἐν *Κωνσταντινουπόλει* ἐνθα εὐθὺς ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ἰ. αἰῶνος ὑπῆρχον δύο τούλάχιστον τῶν ἀπὸ *Kanā* ὑδριῶν⁵.

ων εἰς ἀναγνώσεις δυσαναγνώστων τοῖς ἄλλοις ἐπιγραφῶν, ὅτι τὰ γράμματα αὐτῆς, εἰ καὶ ἀμυδρῶς, σώζονται ἐπὶ τοῦ λίθου μαρτυροῦντα ὅτι ὄντως οὗτος εἶνε ὁ λίθος, ὃν εἶδε καὶ ἐφ' οὗ ἀνεκλίθη ὁ Ἀντῶνιος. Ὁ δὲ ζήτησιν νὰ ἀναίρησιν τὸ κῆρος τοιαύτης μαρτυρίας ὀφείλει οὐχὶ δι' ὑπονοῶν ἀλλὰ διὰ σαφῶς ἀποδείξεως νὰ καταστήσῃ φανερόν ὅτι τοιαῦτα γράμματα δὲν ὑπάρχουσιν ἢ δὲν ὑπῆρχαν ἐπὶ τοῦ λίθου.

1) *Itinera latina*, 1, 99.
 2) *Αὐτόθ.* 1, 260.
 3) Τῷ 1217 ἐδείκνυντο εἰς τὸν Thietmar «vestigia ubi ydris posite fuerant» καὶ διηγούντο εἰς αὐτόν ὅτι ἡ δεξιαμένη, ἐξ ἧς ἠνεκλίθη τὸ ὄψος τοῦ θαύματος περιεῖχεν ἀκόμη «aquam habentem saporem vini» (ἐκ *Λαυρ.* σ. 4) Τῷ 1221, ὁ συγγραφεὺς τῶν *Pelerinages por aler en Jherusalem* λέγει ὅτι βλέπει τις ἀκόμη ἐν *Kanā* «τὸ μέρος ἐνθα οἱ γάμοι ἐτελεσθήσαν» (*Itinéraires francais* p. 401 Πρὸς *Cont. Guill. Tyr.* p. 172) Περὶ τῷ 1265 ἐδεικνύετο μόνον «τὸ μέρος ἐνθα ἦσαν αἱ ἐπὶ τὰ ὑδρίαί» (*ibid.* p. 187. Πρὸς *ibid.* p. 197).
 4) *Anonyme de 1130 dans V o g u é les Eglises de la Terre Sainte* p. 412—413.
 5) Ἡ Ἑλληνικὴ ἡγεμονία *Θεοφάνει* αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου ἐν Γερμανίᾳ, μετῆνεγκε τὰ δύο ταῦτα λειψάνα ἀπὸ τοῦ Βυζαντίου εἰς τὴν Γερμανίαν. Καὶ τὸ μὲν τούτων ἐδόθη ὑπὸ τῆς αυτοκρατορίας εἰς τὴν μονὴν τοῦ *Quedlinburg* (*Annales Archeolog.* XI, 92). Τὸ δὲ ἕτερον ἐστάλη ὑπὸ Ὁθωνοῦ Γ'. υἱοῦ τῆς *Θεοφάνει* α, εἰς τὸν ἀρχαῖον αὐτοῦ διδασκαλὸν *Benauidr* ἐπίσκοπον τοῦ *Hildesheim* (*annal arch.* XII 92) Ἄλλαι ὑδρίαί ἀπενταῖσι κατὰ τὸν XV αἰῶνα ἐν *Βενετίᾳ* (*annal arch.* XII, 94, XXII, 133) ἐν *Ραβέννῃ* (*ibid.* XXII, 133), ἐν Ἀγγερίᾳ (*ibid.* XI, 254). Ἡ τελευταία αὕτη ἐδόθη τῷ 1450 εἰς τὴν μητροπόλιν τῆς πόλεως ταύτης ὑπὸ τοῦ *Ρενέ* βασιλέως τῆς *Νεαπόλεως* ἐν Ἱεροσολύμοις. Ὁ θησαυρὸς τοῦ Ἀγ. Διονυσίου (*ibid.* XII, 397 *inventaire du XVIIme siècle*). Ἡ μονὴ τοῦ *Port-Royal* de Paris (*ibid.* XII, 398). Ἡ μονὴ τοῦ

Ὁ λίθος ἐφ' οὗ ὁ Χριστὸς ἀνεκλίθη δὲν ἠδύνατο εἶτι πλείονα χρόνον νὰ διαμείνῃ ἐν *Παλαιστίνῃ*. Ὁ Ἀρτωίνος τελευταῖος μάρτυς τῆς χριστιανικῆς κυριαρχίας ἐν Συρίᾳ εἶνε κατὰ τελευταῖος μνημονεύων τῆς ὑπάρξεως τοῦ μνημείου τούτου ἐν *Kanā*. Ὁ Ἀρσάβιος, ὁ περιουδύσας τὴν *Παλαιστίνην* περὶ τὰ 670, ὁ Βιλιβλάδης ὁ μεταθεὶς ἐκεῖσε περὶ τὰ 724 δὲν εἶχον πλέον γινώσκον τοῦ πράγματος καὶ ἐν τοῖς μετὰ ταῦτα κειμένοις κρατεῖ πληρεστάτῃ αὐτοῦ ἄγνοια. Δύναται τις λοιπὸν νὰ πιστεύσῃ μετὰ πολλῆς πιθανότητος ὅτι καθ' ἕνα χρόνον ἡ Περσικὴ ἐπιδρομὴ ἠπέλει νὰ βεβηλώσῃ τὰ ἱερά τῆς Ἀγίας Γῆς, εὐσεβῆς τις χριστιανός, ἰσῶς μάλιστα αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου ἐζήτησε νὰ σώσῃ τὸ πολυτίμον τοῦτο λειψάνον. Ἡ ἐξίτασις τῆς ἐπιγραφῆς φαίνεται ἐπικυροῦσα τὴν ὑπόθεσιν ταύτην. Οἱ χαρακτῆρες ἀνήκουσιν εἰς τὸν ς'. καὶ ζ'. αἰῶνα καὶ ὁ τρόπος καθ' ὃν ἡ ἐπιγραφή ἐνεχαράχθη ἐπὶ τοῦ λίθου ἀποδεικνύει ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν ἐχαράχθη, ὁ λίθος φαίνεται ὅτι εἶχεν ἀλλάξει τόπον. Ὅτε ὁ Ἀρτωίνος ἐπεσκέφθη τὴν *Kanā* ὁ λίθος ἐστηρίχθη ὡς κατὰ τὸν πρῶτον αἰῶνα ἐπὶ τῆς κάτωθεν ἐπιφανείας Α'. Β'. Γ'. Δ'. Τοῦτο δεικνύει τὸ μέρος ἐνθα ἐνέγραψε τὸ προσκνήμα του. Ὅτε δὲ ἐνεχαράχθη ἡ δευτέρα ἐπιγραφή ὁ λίθος εἶχεν ἀνεγερθῆ ἐπὶ τῆς ΑΑ'. ΔΔ'. ἐπιφανείας, καὶ χάριν ἰσοροπίας ἐβαστάζετο βεβαίως μετὰ τῶν δύο τοίχων στηρίζομενος ἐπὶ τῶν μεγάλων ἐπιφανειῶν ΑΒΓΔ καὶ Α'. Β'. Γ'. Δ'. Ἐν ἄλλαις λέξασιν ὕστερον τοῦ ἔτους 570 καὶ βεβαίως κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ζ'. αἰῶνος ὁ λίθος τῆς *Kanā* ἐκινήθη ἀπὸ τῆς θέσεως, ἣν κατεῖχε ἀπὸ 600 περίπου ἐτῶν¹. Ἡ μεταβολὴ αὕτη ἐξηγεῖται εὐχερῶς ἂν παραδεχθῆ τις ὅτι κατὰ τὸν χρόνον ἐκείνον τὸ λειψάνον μετεκομίσθη ἔξω τῆς *Παλαιστίνης*, καὶ ὑπολείπεται ἤδη νὰ ἀποδειχθῆ πῶς ἠδυνήθη νὰ περιέλθῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ἐν τῇ οὕτω σκοτεινῇ ἐπιγραφῇ τῆς Ἑλλάδος κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους δὲν δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅποιον μέρος διεδραμάτισεν ἡ μικρὰ πόλις τῆς Ἑλατείας. Ἐδρα ἐπισκόπου κατὰ τὸν δ'. καὶ ε'. αἰῶνα² ὅφ' οὐδενὸς πλέον τῶν ἐκκλησιαστικῶν καταλόγων ἀναφέρεται ὕστερον τῆς χρονολογίας ταύτης³. Ἐν τοῖς κειμένοις, τοῖς σχετικοῖς πρὸς τὴν γεωγραφίαν τῆς Αὐτοκρατορίας ἅπαξ μνημονεύεται ἔσον γνω-

Ἀγ. Φλωρεντίου de Saumur (*ibid.* XI 256) καὶ καὶ τις τοῦ *Soissons* (*ibid.* XVI, 198) ὡσαύτως ἐσημνούντο ὅτι κατεῖχον τεμάχια τῶν πολυτίμων τούτων ἁγίων λειψάνων. Δὲν ἀμυρῶσθη ἔνταυθα τὴν ἀβεντικότητα τὴν λίαν προβληματικὴν, τῶν ἀγνωστού πηγῆς μνημείων τούτων. Πρὸς *Vogué loc. laud.* p. 356, note. 1'.
 1) Ὁ δὲ ἀντεῖπων ἰσῶς ὅτι ὁ λίθος ἀφῆρθη ἐκ τῆς οἰκίας τῶν γάμων, ἐν *Kanā* καὶ μετῆνεγκε εἰς τινὰ ἐκκλησίαν, ἀλλὰ πρέπει νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι αὐτὸς ὁ οἶκος ἐγένετο τρόπον τινὰ ἱερός.—Ἐν τῷ XIIIῳ αἰῶνι συνίσταν αὐτὸν εἰς τὸν σεβασμὸν τῶν προσκνητῶν (*Itinér. Itané* p. 101.—ἡ ἀνάγκη τῆς μεταφορῆς οὐδαμῶς κατανοεῖται.
 2) *Lequien, Oriens christianus* II, 205.
 3) Ἰσῶς ἡ ἔδρα τῆς Ἑλατείας ἐκινήθη τῇ τῆς γειτονίας Δαυλίδος. Περὶ τῆς πόλεως ταύτης ἴδ. Ἱεροκλ. Σύνδ. καὶ *Nofitiae graecae episcopatum* ed Parthey p. 118, 215, 300

ρίζομεν. Ἐν τῷ ς'. αἰῶνι ὁ Ἱεροκλῆς τὴν ὀνομάζει μετὰ τῶν πόλεων τῆς ἐπαρχίας τῆς Ἑλλάδος¹. Φαίνεται ὅτι κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ὁ Ἰουστινιανὸς τὴν συμπερίλαβε ἐντὸς τῆς ὁχρωματικῆς γραμμῆς, τῆς ὀριζομένης πρὸς ὑπεράσπιν τῆς χερσονήσου. Ὁ κ. Paris ἐν ταῖς ἀνασκαφαῖς, ἃς ἐποίησατο ἐν τῷ ναφ τῆς *Krariae* Ἀθηνᾶς πρὸς τὸ Β. Α. τῆς Ἑλατείας ἐπέστη μετὰ βεβαιότητος ὅτι βυζαντιανὸν φρούριον εἶχεν τετραεὶς ἐπὶ τῶν ἐρείπων τοῦ ἰθνηκοῦ ἱεροῦ—καὶ νομίσματα φέροντα τὴν εἰκόνα τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ Ἰουστίνου τοῦ Β'. εὐρεθέντα μετὰ τῶν ἐρείπων ἐπιβεβαιώσιν ὅτι κατὰ τὸν ς'. αἰῶνα οἱ Βυζαντινοὶ ἐκράτουν τῆς σπουδαίας ταύτης θέσεως. Ἔτερα νομίσματα ἀνευρεθέντα ἐν τοῖς περὶ τοῦ ναῖσκου τῆς *Paragias* δεικνύουσιν ὅτι κατὰ τὸν ἰ. αἰῶνα μέχρι τοῦ Β'. ἡ Ἑλλάς εἶχε σπουδαιότητα τινὰ. Ὁ δὲ ἦτο πάντοτε μοναδικὴ σύμπτωσις ὅτι λειψάνον οὕτω σπουδαῖον ὡς ὁ ἀπὸ *Kanā* λίθος μετεκομίσθη κατ' εὐθείαν ἀπὸ τῆς *Παλαιστίνης* εἰς πόλιν οὕτω σκοτεινῇ. Ἀπλοῦς προσκνητῆς θὰ εἶχε μεγάλης δυσχερείας νὰ μετακομίσῃ ἀπὸ *Γαλιλαίας* εἰς Ἑλλάδα μάρμαρον τοιαύτης σπουδαιότητος. Ὅσαυτως δὲν δύναται τις νὰ παραδεχθῆ ὅτι αὐτοκράτωρ ἢ μεγιστάν ἀπεστέρησεν ἐν αὐτὸν οὕτω πολυτίμου λειψάνου χάριν πόλεως ἀσημοῦ. Ἡ ἐξίτασις τῶν τόπων καὶ τινες δευτερεύουσαι περιστάσεις ἐπιτρέπουν ἡμῖν νὰ καταφύγομεν εἰς ἄλλην πιθανώτεραν ὑπόθεσιν.

Ὅτι ἡ Ἐκκλησία τῆς *Paragias*, ἡ περικλείουσα τὸν λίθον τοῦ *Kanā*, ἰδρυθῆ ἐπιτήδεος, ὅπως περιλάβῃ τὸ λειψάνον, τοῦτο δεικνύει ἡ θέσις, ἣν κατέχει τὸ μάρμαρον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. Μεταξὺ τῶν δύο στοῶν, αἰτίνας φέρουσιν πρὸς τὸ βῆμα ἐν τῷ κεντρικῷ καὶ ἐπιφανεστάτῳ τόπῳ εἶχεν ἰδρυθῆ ὁ λίθος δεικνύων εἰς τοὺς πιστοὺς τὴν ἐπιγραφὴν, τὴν δηλοῦσαν τὴν καταγωγὴν αὐτοῦ καὶ ἰσηρεῖον ἐν ἰσοροπίᾳ ὑπ' αὐτῶν τῶν μερῶν τοῦ οικοδομήματος. Ἄν ἀποδεχθῆ τις τὸν ναὸν ἀρχαιότερον τῆς μεταβάσεως τοῦ λίθου, ἡ διαθεσις αὕτη ἀποβαίνει ἀνεξήγητος ἐν τῇ τοιαύτῃ ὑπόθεσιν ὁ λίθος θὰ ἐτίθετο ἐν μιᾷ τῶν ἀψίδων ἢ κατὰ μῆκος τῶν τοίχων τοῦ ναοῦ, καὶ ἰσῶς εἶνε πιθανόν ὅτι δὲν θὰ εἰσῆγετο ὡς στοιχεῖον ἀναγκαῖον εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ οικοδομήματος. Διαφέρει λοιπὸν νὰ ἰρησθῆ ἡ ἐποχὴ τῆς ἰδρύσεως ταύτης. Δυστυχῶς ὁ ναὸς ὑπέστη πολυαριθμοὺς μετασκευὰς καὶ ἐν τῇ καταστάσει, ἐν ἣ σήμερον εὐρίσκονται τὰ εἰρηπεία, σχεδὸν οὐδὲν ἀρχιτεκτονικὸν τεκμήριον παρέχεται ἡμῖν περὶ τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ³. Ἄλλ, ἐν τούτοις γεγονόσι τι φαίνεται δεικνύον ὅτι εἶνε ὕστερος τῶν

1) Ἱεροκλ. Σύνδ. Parthey p. 9.
 2) Μεταξὺ τῶν ἰκανῶς πολυαριθμῶν ναῖσκων τῶν ἰδρυμένων ἐν τοῖς ἐρείπιοις τῆς Ἑλατείας ἐκ τῆς Παναγίας ἦτο βεβαίως ὁ σπουδαιότατος, ἔχει πλάτος 15μ.70, καὶ ἐν τῷ καθαρῶσθέντι μέρει πλέον τῶν 18μ. μῆκος.
 3) Τὰ κιονόκρανα στήλων τινῶν διεσπάρημενα ἐπὶ τοῦ ἐδάφους εἶνε πολλὰ μεταγενεστέρων χρόνων, συμφωνοῦσι πρὸς τὰς ἀρχὰς τῆς βυζαντινῆς ἀρχιτεκτονικῆς, κεκομμένα ἐν σχήματι κύβου καὶ φέροντα ἐπὶ τοῦ ἄδοκτου σταυροῦ, ἐνίοτε ἐντὸς κύκλου ἐγγεγραμμένον. Ἐν τούτων κοσμεῖται δι' ἀνθεμίον ἐν ταῖς γωνίαις. Ἄλλ' ἡ ἐργασία εἶνε ἀπαρχῶς ἀγγέλλει τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους τοῦ Βυζαντίου.

ἀρῶν τῆς βυζαντινῆς κυριαρχίας ἐν Ἑλλάδι. Μεταξὺ τῶν ἀρχαίων λίθων, ὅτινες ἐν μεγάλῳ ἀριθμῷ κατέλαβον χώραν ἐν τῇ κατασκευῇ τοῦ οικοδομήματος, εὐρίθη εἰς φέρον ἐπιγραφὴν οὐχὶ Ἑλληνικὴν ἀλλὰ σαφῶς βυζαντιανὴν.

† ANΘΕΜΙΩ ΚΕΒΟ

Πλὴν τούτου, ἀνασκάπτων τὸ ἔδαφος τοῦ ναῖσκου ὁ κ. Paris ἀνεκάλυψε ὑπὸ τινὰ λίθον θησαυρὸν ἰκανῶς σπουδαῖον, συνιστάμενον ἐξ 138 χαλκῶν δηναρίων ἀνηκόντων εἰς τοὺς πρὶγγίπιας τῆς Ἀχαιίας καὶ τοὺς δοῦκας τῶν Ἀθηναίων δεσποτάς τῶν Θηβῶν, ἐν τῇ ἐπικρατείᾳ τῶν ὁποίων ἦτο ἡ Ἑλλάς καὶ 22 ἀργυρᾶ νομίσματα φέροντα τὴν εἰκόνα τοῦ δόγου τῆς Φραγγίσκου Λαρόδου. Εἰ καὶ δὲν ἀξιούμεν ἐκ τῶν ἐνδείξεων τούτων νὰ συναγάγομεν λίαν ἀκριβῆ συμπεράσματα, ὅμως δυνάμεθα νὰ συμπεράνομεν ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς κυριαρχίας τῶν Φράγγων ἐν Ἑλλάδι καὶ μέχρι τοῦ ἰδ' αἰῶνος ἡ Ἑλλάς εἶχε σπουδαιότητα τινὰ, καὶ ἐπειδὴ ὁ ναῖσκος τῆς *Paragias* φαίνεται ὕστερος τῶν βυζαντινῶν χρόνων ἰσῶς εἶνε δυνατόν νὰ ἀποδώσῃ τις τὴν κατασκευὴν αὐτοῦ εἰς τινὰ τῶν φράγγων πριγγίπων, ὅτινες ἐν ἰγ' αἰῶνι ἐγκατεστήσαν ἐν τῇ Ἡπειρωτικῇ Ἑλλάδι.

Οἱ Λατῖνοι, ὅτινες τῷ 1204, κατέλαβον τὴν *Κωνσταντινούπολιν*, ἦσαν ὡς οἱ Βυζαντινοὶ λίαν ἄπληστοι λειψάνων ὁμοίων τῶν περὶ οὗ ὁ λόγος. Ὅπως κοσμήσασιν τὸν ναὸν τῆς γενετέρας αὐτῶν πόλεως ἢ τοῦ μοναστηρίου αὐτῆς, ἕκαστος ἔλαβεν ἐκ τοῦ Βυζαντίου ὅ,τι ἠδυνήθη. Οἱ μεγιστάνες ἐνοσφίεσθησαν σπουδαῖα τεμάχια. Ἡ Βενετία ἐξήρπασε τὴν τραπεζοῦσαν τοῦ *Μυστικοῦ δειπνοῦ*¹ καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς *Γαλλίας* ἔλαβεν παρὰ τοῦ αυτοκράτορος Βωδουίνου τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ λίθου τοῦ Ἀγίου *Τάου*². Οἱ ἀπλοὶ ἱππῶται, οἱ πτωχοὶ τοῦ λίθου τοῦ Ἀγίου *Τάου*³, οἱ ἀπλοὶ ἱππῶται, οἱ πτωχοὶ γράμματες ἤρκοῦντο ἀποσπώντες διὰ τῆς σπάθης ἢ τῆς σφύρας μέρη τῶν πολυτίμων τούτων λειψάνων. Ὁ *Robert de Clari* ἔλαβεν οὕτως τεμάχιον τοῦ λίθου τῆς καταθέσεως, ὅπερ εὐλαβῶς ἔδωκεν εἰς τὴν ἐν *Corbie* μονή⁴. *Μαρτίνος* ὁ *de Pairis* ἀφῆρπασεν ἀπὸ τοῦ *Πατοκράτορος* ὁμοίον λαφύρον, ὅπερ μετεκόμισεν οὐχὶ ἄνευ κόπου εἰς τὸ ἐν Ἀσιατῇ αὐτοῦ μοναστήριον⁵. Ἄλλοι φρονιμώτεροι ἀφῆρπασαν τὴν λειψάνο-μοναστήριον⁶. Ἄλλοι φρονιμώτεροι ἀφῆρπασαν τὴν λειψάνο-θηκὴν μετ' αὐτῶν τῶν λειψάνων⁷. Οὕτω πως ἡ ὀραία λειψάνο-θηκὴ τοῦ *Λιμβούργου*⁸ ἦλθεν εἰς τὴν Ἑσπερίαν.

Δύναται τις νὰ πιστεύσῃ ὅτι παραπλήσιον συμβᾶν μετῆνεγκε τὸν λίθον τῆς *Kanā* εἰς Ἑλλάδα. Ὅτε ἐν τῷ ζ'. αἰῶνι ἡ κλίνη τοῦ *Χριστοῦ* κατέλιπε τὴν *Παλαιστίνην* κατὰ τὴν πιθανότητα ἦλθεν εἰς *Κωνσταντινούπολιν*. Εἶνε βέβαιον ὅτι κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον μέρος τῶν λειψάνων τῆς *Kanā* ἠφάνισθη ἀπὸ τῆς *Γαλιλαίας*. Εἶνε βέβαιον ὅτι ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἰ. αἰῶνος τινὰ τούτων διετηροῦντο ἐν Βυζαντίῳ κα

1) *Exuviae sacrae* 11, 274.
 2) *Exuv. sac.* 11, 135.
 3) *Αὐτόθ.* 11, 199.
 4) *Αὐτόθ.* 1, 422.
 5) *C. I. G.* 8809, 8695.
 6) *Cf. Labarte Hist. de arti industrieli* 1322, 327.

ἀπέλαυον ἰκανῆς τιμῆς ὥστε νὰ γίνωνται δῶρα ἄξια αὐτοκρατείας. Δὲν δύναται τις νὰ πιστεύσῃ ὅτι ἡ κλίνη τοῦ Χριστοῦ παρηκολούθησε τὰς ὑδρίας εἰς *Κωνσταντινούπολιν* καὶ ἐτέθη ἴσως ὑπὸ τοῦ *Ηρακλείου* ἐν τινὶ εὐκτηρίῳ τῆς πρωτεύουσας. Ὅτε ἡ καταιγὶς τοῦ 1204 ἐπέσκηψεν εἰς τὸ *Βυζάντιον*, εἰς τῶν νικητῶν, ἴσως ὁ *Ὁθων Δελαρδσσης* πρῶτος δούξ τῶν Ἀθηνῶν, ἢ ὁ *Guy Pallavicini* πρῶτος μαρκήσιος τῆς *Βοδοιτζης*, πάντως μέγας τις ἄρχων νομισθεὶς τὸ λείψανον μετήνεγκεν εἰς τὰς νέας αὐτοῦ ἐπικρατείας. Βεβαίως δὲν εἶνε τοῦτο ἀλλ' ἡ ὑπόθεσις, ἥς πάντοτε ἐλλείπει ἡ ἀπόδειξις· ἀλλ', ὡς φαίνεται, ἡ ὑπόθεσις αὕτη ἵσταται ἐν μείζονι σχέσει πρὸς τὰ γεγονότα, ὧν τὴν βεβαιότητα ἀπεδείξαμεν.

Ἐπειτα δι' οἰουδήποτε τρόπου καὶ ἂν ἦλθεν εἰς *Ἐλάτειαρ* ὁ λίθος, εἴτε ἐλθὼν διὰ τοῦ *Βυζαντίου*, εἴτε μετακομισθεὶς ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τῆς *Παλαστίνης* εἰς τὴν *Ἑλλάδα*, ὁ ἀπὸ Κανὰ λίθος ἔχει αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν μοναδικὴν ἀξίαν. Ἡ ἀρχαιότης αὐτοῦ βεβαιουμένη ὑπὸ τῆς μαρτυρίας τοῦ *Ἀρταρίου*, τὰ περιεργα συναξάρια, ὧν ὑπῆρξεν ἀντικείμενον, αἱ περιοδεῖαι τέλος αὐτοῦ διὰ μέσου τῆς Χριστιανικῆς Ἀνατολῆς, ἀπονέμουσιν αὐτῷ σπουδαίαν θέσιν μεταξὺ τῶν ἱερῶν μνημείων τοῦ μεσαιῶνος.

Ἐλπίζομεν ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις¹ θὰ φροντίσῃ ὅπως διασώσῃ ἀπὸ τοῦ ὀλέθρου μνημείον οὗτω σεβαστόν, καὶ καταθέσῃ εἰς μέρος ἄξιον αὐτοῦ τὸ ὑπὸ τοῦ *K. Paris* ἀνευρεθὲν λείψανον.*

1) Σ. Μ. Πόσον δίκαιον ἔχει ὁ Κύριος Diehl ἐπιστῶν τὴν προσοχὴν τῆς Ἑλλ. Κυβερνήσεως εἰς τὴν διάσωσιν τοιοῦτου ἱεροῦ μνημείου, ἀποδεικνύει ἡ καταρρόνησις μεθ' ἧς ἔγραψαν κατ' αὐτοῦ τινὲς τῶν παρ' ἡμῖν (Ἐν τῷ *Αἰῶν.* ἀρ. 4791) ἐπιλαθόμενοι ὅτι ἐν τῇ πεπολιτισμένῃ Εὐρώπῃ, οἱ ἄνθρωποι σκέπτονται πολὺ διαφόρως περὶ ἀντικειμένου, ἂν τινα παρέστησαν μάρτυρες τῶν πράξεων ἢ τῶν λόγων προσώπων ἐξόχων καὶ σεβαστῶν. Πῶς δὲ πρέπει τις νὰ σκέπτεται καὶ νὰ ὁμιλῇ καὶ νὰ γράφῃ περὶ πραγμάτων ἀναφερομένων εἰς τὴν θρησκείαν, οἰκονομίαν, ἢ ἂν ἔχῃ θρησκευτικὴν πεποιθῆσιν, παραπέμπομεν τὸν βουλομένον εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ *Gaston Boissier* περισπούδατον κρίσιν, περὶ τοῦ συγγράμματος τοῦ *Ernest Renan*, *Les Origines du Christianisme* (Revue des deux Mond. 1er Liv. 1 Mars 1882 σελ. 40 κ. εἰς.), ἐν ἧ ὁ συγγραφεὺς μεταξὺ πολλῶν ἄλλων σοφωτάτων παρατηρήσεων, λέγει (σελ. 75) ὅτι εἶνε «γλυφὴ νὰ ἀξιῶ τις ὅτι σέβεται τὴν ἐλευθερίαν θρησκείας τινός, ὅταν ἐργάζεται νὰ ἀφαιρέσῃ ἀναφανδὸν ὀλίγον κατ' ὀλίγον πάντα τὰ μετὰ τῆς υπέρθεως τῆς», καὶ κατωτέρω, (σελ. 76) «Ὁ γινώσκων τὴν ἱστορίαν, ἐπίσταται ὅτι αἱ θρησκείαι, καὶ ἐν τῇ ἐσχάτῃ αὐτῶν παρακμῇ χρῆζουσιν αἰῶνος ἕως ἀποθνήσκων. Τὰ ἔθνη, λέγει, εἶνε μᾶλλον εὐθραυστα, καὶ ὅταν ταῦτα ἀφρόνως προσκρούσιν πρὸς τὴν θρησκείαν, αὐτὰ συνήθως ἀποθνήσκουσι πρῶτον». Κατόπιν τῶν ὠραίων τούτων καὶ ἄλλων διδακτικωτάτων παρατηρήσεων τοῦ σοφοῦ ἀκαδημαϊκοῦ περὶ τῶν θρησκευτικῶν πραγμάτων εἶνε περιττὸν νὰ εἰπωμεν ἡμεῖς, ὅτι ἐργάζονται ὀλεθριώτατον ἔργον εἰς τὸ ἔθνος καὶ ἐνδεκνύονται μεγίστην ἀσέβειαν πρὸς τὴν ἐλευθερίαν τῆς συνειδήσεως, ἥτις σήμερον ἀποτελεῖ ἐν τῶν κυριωτάτων ἔθρων τοῦ ἐυρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ, ἐκεῖνοι, οἵτινες ὀλιγοφρονεῖς ἢ μᾶλλον ὑβρίζοντες τὴν πίστιν τῶν ἄλλων ἐπιζητοῦσι πάντοτε ἀφορμὴν, νὰ καταγγέλωσι καὶ χλευάζωσι θρησκείαν, ἀπὸ δισηγίλων ἐτῶν τρέφουσιν τὸν πεπολιτισμένον κόσμον καὶ συντελοῦσιν εἰς τὴν πρόσβον καὶ τὴν ἀνάπτειν τῆς ἀνθρωπότητος.

(*) *(Μετεφράσθη ἐκ τοῦ γαλλικοῦ πρωτοτύπου, ὅπερ κατεχωρίσθη ἐν τῇ Bulletin de la Correspondence hellénique neuvième année Janvier 1885).*

ΑΠΟ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΕΙΣ ΧΙΟΝ

(Συνέχ. ἴδε προηγούμε. φύλλον).

Ἐπανελθὼν ἔφιππος τῷ πρῶτῷ ἐκ τοῦ μονοδρίου, ἀνεπαύθη μὲχρι μεσημβρίας μικρὸν μετὰ ταῦτα μετὰ τῶν φίλων μου ἐτρέπημεν, διὰ τῶν ἀγρῶν, πρὸς τὰ ἀνάνθη ὄρη, ὧν εἰς τὸ ὕψιστον ἐν μιᾷ ὥρᾳ ἀνέβημεν. Τὴν κορυφὴν ἐκείνην κατέχει ναίδιον τοῦ προφήτου Ἡλιοῦ, μετρίου λόγου ἄξιον, ἀπὸ γε τῆς προσώψεως. Ἄλλ' ἡ περίξ θεῖα, ὁ ἀπέραντος ἐκεῖνος ὀρίζων μυριάκις ὠραιότερος εἶνε ὧν ἄχρι τοῦδε εἶδον, μυριάκις λαμπρότερος, μυριάκις ἐπαγωγότερος. Ἐκ τοῦ ὕψους ἐκείνου καὶ αὐτὸς ὁ λιμὴν τῆς χώρας διεκρίνετο, εἰ καὶ ἀπέχει δύο ὥρας τῆς Καλλιμασίας. Αἱ Οἰνουσαί, ἡ ἱερὰ Ἴονία, ἡ Σάμος, ἡ Ἰκαρία, τὸ ἄπειρον καὶ μειδιῶν πέλαγος, πᾶσα ἡ πρὸς βορρᾶν καταπράσινος Χίος καταθέλλουσι τὸν θεατὴν καὶ εἰς ἐκστασιν βυθίζουσι αὐτόν. Σπάνια εἶνε αἱ τοιαῦται τοποθεσίαι· εἶδον δὲ καὶ ἀλλαχοῦ τοιαύτας κορυφάς, κοσμουμένους ὑπὸ ναϊδίου τοῦ προφήτου Ἡλιοῦ· ἀλλ' οὐδὲ συγκρίνονται πρὸς τὴν ἐνταῦθα. Μυρία δένδρα, ποικίλων εἰδῶν, ὕψικονα καὶ ἀειθαλῆ, ὡς ἀτελεύτητος τάπησ ὑπὸ τὰ ὄμματά σου ἀπλουται· μεχρὶ τῆς ἄκρας τῆς νήσου, κἀκεῖθεν ἄρχεται ἡ κυανὴ τοῦ πελαγούς ζώνη, ὡς καλλιτεχνικὸν πλαίσιον τὴν ὄλην εἰκόνα περιβάλλουσα. Οἱ πρόγονοι ἡμῶν ἐπὶ τοιούτων κορυφῶν ἔθρουν τοὺς ναοὺς τοῦ Ἀπόλλωνος ἡλίου, καὶ οἱ Χριστιανοὶ ἡμῶν πατέρες, τὴν ἀλληγορίαν ἐνσεαρχωμένην εὐρόντες ἐν τῷ ἱουδαίῳ ὁμωνύμῳ προφήτῃ, διέσωσαν τὴν παράδοσιν, ἐτήρησαν τὸ ἔθιμον καὶ ἐπιόρεον ὑψηλῶν κτίζουσι τοὺς ναοὺς τοῦ πυρίνου ἄρματι εἰς οὐρανούς ἀναληφθέντος... Τὰ πράγματα μένουσι τὰ αὐτὰ, τὰ ὀνόματα μόνον, οἱ καιροὶ καὶ ἡ τύχη ἡμῶν ἤλλαξαν... Ἀποῦσης τῆς ἐπὶ τριακονταετίαν κλειδοῦχου τοῦ μοναχίδιου μοναχῆς, οὐδαμῶς εἰσῆλθον εἰς τὸ ναίδιον, θύοντος δὲ τοῦ ἡλίου, κατηρχόμεθα ὑπὸ χρυσοῦν καὶ ροδόχρουν οὐρανὸν τὴν εἰς τὸ Νεοχώριον ἄγουσιν συνηρεφῆ ὁδόν. Ἐκ τῆς κορυφῆς τὸ χωρίον τοῦτο ἐφαίνετο ὡς ἐν καὶ μόνον μέγαρον, ἐν μεγάλῳ καὶ ὀμαλῷ κήπῳ... Ἐπὶ τῇ πανηγύρει τῆς Πεντηκοστῆς καὶ Ἀγίας Τριάδος, εὐσεβῆ πλήθη πανταχόθεν τῆς Χίου ἐπέρρυσαν καὶ ἤδη συνωστίζοντο ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ αὐτοῦ ναοῦ τῆς Ἀγίας Τριάδος. Ἀπερίγραπτος ἦτο ὁ ἀλαλητὸς τῶν πανηγυρίζοντων ἄνδρες, γυναῖκες, νέοι, γέροντες, παῖδες, ἐπὶ ὄνων, ἡμιόνων καὶ ἵππων ὀχοῦμενοι, ἐπλήρουν ἀπεράντους ἀγρούς καταφύτους, καὶ οἱ μὲν τῆδε κἀκεῖσε περιεσοῦντο, οἱ δὲ τόπον ἐξέλεγον, χάριν ἀναπαύσεως ἢ συμποσίου τινός, οἱ δὲ ἔπινον, οἱ δὲ ἐτραγῶδον, οἱ δὲ ἐκραυάζον, οἱ δὲ ἐγέλω. Ὑπῆρχον καὶ οἱ μεθύοντες, ὡς ἔσχον ἀποτελεσμα πάσης πανηγύρεως... Μεγίστη περὶ πάντων με κατεῖχε περιεργία, κυρίως δ' ἐπεθύμουν νὰ εἰσέλθω εἰς τὸν ναόν· ἀλλὰ τὸ πλήθος ἦτο ἄμετρον... Ἐνεθυμήθην τὴν Κύζικον

καὶ παρέβαλον τὰ κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς *Φανερωμένης* (23 Αὐγούστου) αὐτοῦθι γινόμενα ἔκρυμμα πρὸς τὰ ἐνταῦθα. Ἡ διαφορά μοι ἐφάνη ἰκανή· ὁ χαρακτήρ πάσης πανηγύρεως εἶνε μὲν ὁ αὐτός, ἀλλ' ἡ θυμηθία καὶ φαιδρότης τροπολογεῖται ὑπὸ τοῦ τόπου καὶ τῆς φυσικῆς τοποθεσίας. Ἐκεῖ μὲν ξηραὶ καὶ ψιλὰ κορυφαί, πενία πολλὴ καὶ δεσπόζουσα τῶν πνευμάτων ἰδέα ἢ ὑπὸ τῆς εἰκόνας τῆς Θεοτόκου καὶ τῶν ἁγιασμῶν θαυματουργία, πᾶσαν τὴν προσοχὴν τῶν πανηγυρίζοντων ἐφελκομένη ἐνταῦθα ὁμως χαρὰ ἀνεπίσχετος, φύσις λαμπρά, χαρακτήρ τῶν ἀνθρώπων ὑπερβαλλόντως εὐτρέπελος, πλούτος, πολυτελῆ ἑδέσματα, εὐθυμία, χοροὶ, αὐτὸς τέλος ὁ Βάκχος, ἀοράτως τερπόμενος ἐπὶ ταῖς πρὸς αὐτὸν θυσίαις τῶν νεωτέρων Ἰώνων... Ὀρκίας πανηγύρεις ἔχει καὶ ἡ Καλλιμασία δύο, τῇ 15 Αὐγούστου καὶ ἐν τῇ ἑορτῇ τοῦ Ἁγίου Αἰμιουλίου (17 Αὐγούστου), ὅτε παραπλήσια συμβαίνουσιν, ὡς ἐπληροσφορήθην.

Ἐν τοσοῦτῳ αἱ γιγάντια τῶν λόφων σκιαὶ ἐκάλυπτον ἤδη τὴν πολυκίνητον κοιλάδα καὶ τοὺς πανηγυριστάς, ἡμεῖς δ' εἰσῆλθον εἰς τὸ χωρίον αὐτό, ὅπερ μετ' οὐ πολὺ κατελίπομεν. Ὑπὸ εὐόδου ἀύρας περιπνεόμενοι ἀφινόμεθα εἰς τὰ ἴδια διὰ τῶν σχινοχύτων ἀγρῶν...

Ἄλλ' ὁμως τὴν σελίδα ταύτην θέον νὰ συμπληρώσωμεν διὰ τῶν ἐπομένων. Τὰ *μαστιχοχώρα*, ἐπὶ ποιῆ ἀφορισμοῦ, κωλύονται τῆς διαδόσεως καὶ μεταφουτεύσεως τῶν σχίνων εἰς ἄλλα χωρία, ἵνα μὴ ποτε ἀπολέσῃσι τὰ ἴδια κέρδη. Διὸ καὶ τὸ ἐγγυτάτω τῆς Καλλιμασίας Νεοχώριον στρέφεται σχινοφυτείας, διότι, μὴ ὄν ἀνέικαθεν μαστιχοχῶρον, ἀδυνατεῖ νὰ πορισθῇ σχίνους. Καὶ ὁμως πάντα τὰ ἐγγύς τῶν μαστιχωχῶρων χωρία κλέπτουσι, ὅταν δύναται, μικροὺς σχίνους καὶ οὕτω ποτὲ καθ' ἅπασαν ἴσως τὴν νήσον θὰ διαδοθῇ ἡ σχινοφυτεία. Πολλοὶ ἐπιθυμοῦσι νὰ διαδώσῃσι τὸ προσοδοφόρον δένδρον πολλαχοῦ τῆς νήσου, φοβέονται ὁμως τὸν ἀφορισμὸν καὶ τὴν κατάραν, καὶ τοὶ προτρέπονται τοὺς στερομένους σχίνων νὰ κλέπτουσι καὶ νὰ μεταφουτεύωσι!! Θαυμάζει τις, ἀναλογιζόμενος ὅτι ὁ ἀπαίδευτος ὄχλος, ἐκ φιλοκερδείας, μετέρχεται καὶ τὰ κατ' αὐτὸν ἱερὰ καὶ ἴσια· ἐπίσειοντες κατὰ τῶν περίξ οἰκούντων τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἐπιτίμια αἱ μαστιχοχωρίται, αὐτοὶ μὲν πλουτοῦσι, τὴν δὲ νήσον στεροῦσι μεγάλης προσόδου. Ἄλλ' οὕτω καὶ ἄλλοι, ἐπιμόνως περὶ τὸ κλέπτειν σχίνους ἀσχολοῦμενοι, θὰ κατορθώσωσιν ἴσως ἐν τέλει ὅτι ἀπαγορεύει αὐτοῖς ἡ τῶν εὐτυχῶν μαστιχοχωριτῶν σκόπιμος θεοσέβεια.

12 Ἰουρίου.

Ἀπὸ τῆς 5 τοῦ μηνὸς ἄχρι τῆς σήμερον, ὄλην ἑβδομάδα διήλθομεν ἠσύχως, ἄνευ σπουδαίου τινός καὶ ἀξίου σημειώσεως γεγονότος. Περιεπατοῦμεν, ἐκολυμβώμεν, ἐπεσκεπτόμεθα φίλους, χθές δὲ παρέστημεν αὐθις ἐν ἀγρυπνίᾳ τῆς Πλακηνθιωτίσσης... Ἀπ' οὗτου ἐπισκέπτομαι τὴν μονὴν ταύτην πολλὰ παρὰ πολλῶν ἀκούω, συμφρον δὲ νομίζω νὰ χαράξω δι' ὀλίγων ὅσα φίλος πιστὸς ἴδις μοι εἶπεν, ὅτε ἐπεσκεπτάμην αὐτόν κατ' οἶ-

κον, ἵνα ἴδω σπανίου μεγέθους *χολόπετραρ*, ἴσην ὠφ, εὐρεθεῖσαν κατ' αὐτὰς ἐν τοῖς σπλάγχχοις σφαγίστης δαμάλεως.

«Κηδόμενος τῆς ὑπολήψεως τῶν φίλων μου, εἶπε, συμβουλεύω πάντοτε αὐτοῖς νὰ μὴ φοιτῶσιν εἰς ἐκεῖνο τὸ μοναστήριον, ὅπου, ἐν γνώσει καὶ τῶν ἀρμοδίων, πολλὰ ἄτοπα συμβαίνουσι, κατ' ἔτος δὲ καὶ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου βλέπουσιν ἐν ἡ δύο ἑσπεὶ ἀτυχῆ ἀνθρώπινα ὄντα. Πῶς, ἀδελφέ, ἐσώθητε τῶν χειρῶν τῆς δῆθεν γραίας ἡγουμένης Θ;...»

Καὶ δι' ἰκανῶν λεπτομερειῶν, θλιβουσῶν τὴν καρδίαν πάντος χρηστοῦ ἀνθρώπου, ὁ φίλος ἀπέδειξέ μοι ὅτι πᾶν ἄλλο ἢ ἀγγελοὶ εἶνε αἱ οἰκοῦσαι τὰς μονὰς νεάνιδες, ἄς ἐν ἀφελείᾳ ἐθαύμαζον ἐγώ, ὡς ἀφοσιωθείσας τῷ Θεῷ... Οἱ διοικούντες τὰ κοινὰ ἔχουσιν *ἴδια τέλη*, κατὰ τὴν φράσιν τοῦ φίλου μου, τὰ δὲ πλήθη παντάπασιν ἀμβλυοῦσιν ἐν τῇ μωρῇ αὐτῶν εὐσεβείᾳ καὶ εὐπιστίᾳ. Ὁ φανακισμὸς οὗτος πάντως θὰ ἐκλίπη ποτέ, διαδομένου τοῦ φωτός τῆς φιλοσοφίας καὶ τοῦ Εὐαγγελίου· ἀλλ' ἕως τότε πόσαι ἐτι δυστυχεῖς γυναῖκες θὰ στερεῶσι τὸ ἔθνος τῆς χρησιμότητος αὐτῶν, πόσαι δὲ μητέρες θ' ἀφαιρώσι τὴν πατρίδα γενναίων αὐτῆς προμάχων καὶ ὑπερασπιστῶν...

Περὶ μεσημβρίαν ἐκ πείρας ἔμαθον ὅτι οὐ μόνον οἱ χωρικοὶ ἀλλὰ καὶ τὰ ζῶα ξενίζονται, βλέποντα τὰς ἐν τοῖς τόποις τούτοις ἀσυνήθεις εὐρωπαϊκὰς περισκελίδας (*sourelles* κατὰ τοὺς Χίους). Ζεῦγος βοῶν ἠλώνιζεν ἔξωθεν τοῦ χωρίου διερχόμενος ἠθέητα νὰ καθίσω ἢ νὰ σταθῶ ἔρθιος ἐπὶ τῆς *Λουκάρας*, ἥτις ἀλλαχοῦ λέγεται *δοκίρι*, ὅπως διέλθω τὸ ἄλκιον συρόμενον ὑπὸ τῶν βοῶν. Ἀλλὰ μόλις ἐπάτησα ἐπὶ τῆς *Λουκάρας* καὶ ἔκλινα ὀλίγον πρὸς τὰ ἐμπρός ἵνα στηριχθῶ, τὸ ζεῦγος ἀφηνίασε, τὸ δὴ λεγόμενον, μὲ ἀνέτρεψε, μ' ἐλάκτισε καὶ μεθ' ὀρμῆς ἔφυγε μακρὰν. Τῇ ὄντι μοι ἐφάνη ὁ οὐρανὸς σφονδύλι... Εὐτυχῶς οὐδὲν ἔπαθον ὁ κύριος τοῦ ζεύγους ἐρμηνεύων τὴν αἰτίαν, μοι ἐδήλωσεν ὅτι «τὸ σουρέλλο μου ἐτρέμαξε τὰ ζῶα!» Ὅλον τὸ χωρίον ἐλάλει τὸ ἔσπερας περὶ τοῦ παθῆματός μου. τινὲς δὲ τῶν κακεντρεχεστέρων ἔλεγον ὅτι μόνον τὰς φίλας μου καλογραφίας ἐν *τρομάξει* τὸ *sourelle*... Καὶ ἡ φράσις αὕτη ἐτι μᾶλλον δικαιοὶ τὰς περὶ τῶν γυναικείων μονῶν παρατηρήσεις τοῦ φίλου μου... Ὅπως δὴποτε ὁμως μακρὰν ἔλλοτε ἀπὸ τῶν ἀλκιῶν.

(Ἀκολουθεῖ).

ΣΥΜΜΙΚΤΑ

Εἰς τινα πόλιν τῆς Ἀμερικῆς (πάντοτε) ὑπάρχει ἄνθρωπος τῶσον βραδυκίνητος ὥστε, ὅταν φθάσῃ εἰς τὸ γραφεῖόν του, εἶνε καιρὸς νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν οἰκίαν του, καὶ ὅταν πλη-

σιάζη εἰς αὐτήν, εἶναι καιρὸς νὰ ἐπανακάμψῃ εἰς τὸ γραφεῖόν του.

Κύριός τις ἐρωτᾷ τὴν σύζυγόν του ἐν τῷ θεάτρῳ «ἐφέρατε τὰ δίοπτρά σας;» «Μάλιστα· ἀλλὰ δὲν δύναμαι νὰ κάμω χρῆσιν αὐτῶν,» διατί ὄχι; «διότι δὲν φορῶ τὸ δακτυλίδιόν μου».

Ὁ Γλάδστων ἐπεσκέφθη ἐσχάτως τὸν δόκτορα Α. ἵνα τῷ ἐκβάλῃ ὀδόντα ἀλγούντα. Ὁ κ. Α. εὐγενῶς τῷ ἀπαντᾷ ὅτι εἶναι ἰατρός, καὶ οὐχὶ ὀδοντοῖατρος, καὶ ὡς ἐκ τούτου ὀφείλει νὰ μὴν ἐκκλίνῃ τῶν καθηκόντων του. Μετὰ τινὰ χρόνον, ὁ Γλάδστων περιεπάτει ἐν τῇ ἐξοχῇ μετὰ τοῦ αὐτοῦ δόκτορος, ὅτε αἴφνης πίπτει εἰς τινὰ λάκκον πλήρη ἀσθέστου «βοήθησόν με, ἀναφωνεῖ ὁ ἰατρός. Ὅχι, ὄχι, καλέ μου φίλε, τῷ ἀπαντᾷ τότε ὁ κ. Γλάδστων «*Εἶμαι διπλωμάτης, καὶ οὐχὶ βαροῦλκον, ὀφείλω νὰ μὴν ἐκτρέπωμαι τῶν καθηκόντων μου*».

Ο ΘΕΙΟΣ ΚΑΙ Ο ΑΝΕΨΙΟΣ

ΔΙΗΓΗΜΑ ΜΕΤΑΓΩΓΤΙΣΘΕΝ ΕΚ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΚΗΣ

ὑπὸ

Α. Ι. ΣΟΡΔΙΝΑ

Συνέχεια, ἴδε προηγούμενον φύλλον.

Ἄχ! ἐσκέπτετο καθ' ἑαυτὸν ὁ Μορλότ, ὁ Ὡβρέ θὰ ἴσται βεβαίως ἐξόχως ἰκανὸς ἂν δυνηθῇ νὰ τὸν θεραπεύσῃ. Θὰ τῷ πληρόνω ἕξ χιλιάδας Φράγκων ἐκ τοῦ εἰσοδήματος τοῦ ἀνεψιοῦ μου, καὶ πρὸς τὸν ἐκ τριάκοντα χιλιάδων πληρόνοντα ἕξ χιλιάδας ἀπομένουςιν 24 χιλιάδες. Θὰ γίνω ὄθεν πλούσιος, Φραγκίσκε μου! Τοιαῦτα διανοούμενος ἐκάθισε καὶ ἀνοίξας τὸ πρῶτον εἰς χεῖράς του ἐντυχὸν βιβλίον, «κάθισον ἐκεῖ, εἶπε τῷ Φραγκίσκῳ, θὰ σοὶ ἀναγνώσω τι. Προσπάθησον ν' ἀκούσης, τοῦτο θὰ σὲ ἡσυχάσῃ», ἀνέγνωσε δὲ τὰ ἐξῆς:

«Μονομανία εἶναι ἡ ἐπὶ ιδέας τινὸς ἐπίμονος προσήλωσις, ἡ κατὰ κράτος ὑπερίσχυσις πάθους τινός. Ἡ ἀσθένεια αὕτη ἐδρεύει ἐν τῇ καρδίᾳ καὶ ἐκεῖ ὀφείλει τις νὰ τὴν ἀναζητήσῃ καὶ τὴν πολεμήσῃ. Τὰ δ' ἐπάγοντα αὐτὴν αἰτία, εἶναι ἢ ἐρως ἢ φόβος ἢ κενοδοξία ἢ φιλοδοξία ἢ τύφισ συνειδότος. Δηλοῦται δὲ ὑπὸ τὰ αὐτὰ ὡς τὸ αἰτιοῦν αὐτὴν πάθος χαρακτηριστικά, ὅτε μὲν τὴν χαρὰν, τὴν εὐθυμίαν τὴν τόλμην καὶ τὸν θόρυβον, ἄλλοτε δὲ τὴν δειλίαν τὴν ἀθυμίαν καὶ τὴν σιωπὴν».

Διαρκούσης τῆς ἀναγνώσεως ὁ Φραγκίσκος ἐφαίνετο ἡσυχώτερος καὶ νυσταλέος, ἴσως διότι τὸ δωμάτιον τοῦ ἰατροῦ ἦτο πολὺ θερμὸν. Καλὰ, ἐσκέφθη ὁ Μορλότ, ἰδοὺ ἤδη τερά-

στιον τῆς ἰατρικῆς ἀποτέλεσμα, ἀποκοιμίζει ἄνθρωπον, ὅστις οὔτε πεινᾷ οὔτε νυστάζει. Ἄλλ' ὁ Φραγκίσκος δὲν ὑπνωττεν, ὑπεκρίνετο μόνον κατ' ἐντέλειαν τὸν ἀποκοιμώμενον. Ἐκλίνε βαθυμῆδόν τὴν κεφαλὴν του καὶ μαθηματικῶς ἐκανόνιζε μονότονον θόρυβον ἀναπνοῆς. Ὁ θεῖος Μορλότ ἠπατήθη καὶ ἐξηκολούθησε τὴν ἀνάγνωσιν του χαμηλῇ τῇ φωνῇ, εἶτα ἐχασμήθη, μετ' ὀλίγον ἐπαυσε τὴν ἀνάγνωσιν, μετ' ὀλίγα δὲ λεπτὰ τὸ βιβλίον ἐπεσεν ἐκ τῶν χειρῶν του καὶ ἐπὶ τέλους πραγματι αὐτὸς ἀπεκοιμήθη πρὸς ἄκραν τοῦ ἀνεψιοῦ του εὐχαρίστησιν, ὅστις ἐπιβούλως τὸν ὑπέβλεπεν.

Ὁ Φραγκίσκος πρῶτον μὲν ἐκίνησε τὸ κάθισμά του, ἀλλ' ὁ Μορλότ ἐμεινεν ὄλιως ἀτάραχος, εἶτα δὲ περιεπάτησεν εἰς τὸ δωμάτιον βαδίζων μετὰ κρότου, ἀλλ' ὁ Μορλότ ἤρχισε νὰ ρογγάζῃ. Τότε ὁ τρελλὸς πλησιάζας εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ ἰατροῦ καὶ εὐρὼν μαχαιρίδιον, ὤθησεν αὐτὸ εἰς μίαν γωνίαν οὕτως ὥστε ἡ λαβὴ νὰ ἐπερείδηται ἐπ' αὐτῆς σταθερῶς, καὶ ἐκοψέ δι' αὐτοῦ τὸ σχοινίον, δι' οὗ ἦσαν δεδεμένοι αἱ χεῖρές του, χειραφετηθεὶς δὲ καὶ μόλις δυνηθεὶς νὰ κρατηθῇ ἐπιφανήσεως χαρᾶς, ἡσύχως προὐχώρησε πρὸς τὸν θεῖόν του καὶ ἐντὸς δύο λεπτῶν ὁ Μορλότ ἦτο ἀσφαλῶς δεδεμένος καὶ τὸσον ἐπιτηδείως ὥστε ὁ ὕπνος του οὐδόπως ἐταράχθη.

Ὁ Φραγκίσκος ἐθαύμασε τὸ ἔργον του καὶ ἔλαβε τὸ κατὰ γῆς βιβλίον, ὅπερ ἦτο ἡ τελευταία ἐκδοσις τῆς κριτικῆς μονομανίας, ἀνὰ χεῖρας δὲ ἔχων τὸ βιβλίον τοῦτο μετέβη εἰς μίαν γωνίαν, ἐνθα ὡς σῶφρον ἀνεγίνωσκε περιμένων τὸν ἰατρόν.

(ἀκολουθεῖ)

ΠΟΙΗΣΙΣ

Σ' ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΟΠΟΥΛΙΑΣ¹

Γιατί Ἑλληνοπούλαις μου μέσ' τοῦ βορριᾶ τὰ μέρη
Ποῦ τὰ μαυρίζει ἢ καταχνιά καὶ τὰ σκεπάζουν χιόνια
Νὰ βγαίνῃ ἥλιος φωτεινὸς καὶ ὄσ' οὔτε ἴνα ἀστέρι
Νὰ βγαίνῃ ἀπ' τῆς Ἀθηνῶν τὰ ζηλευτὰ ἐργόγια :

Γιατί Ἑλληνοπούλαις μου ἐδῶ σ' αὐτὸν τὸν τόπον
Ποῦ τῆς σοφίας ἐλαμπε ἀνέσπερη λαμπάδα,
Κι' ἦταν ἄγρια τράπεζα σοφῶν καὶ θεανθρώπων
Κ' ἔλοι οἱ λαοὶ γονάτιζαν, σὰν ἔλεγον, Ἑλλάδα!
Γιατί ἀπ' τὴν ἀφροντιστὰ τὰ φῶτά σας νὰ σβῆστε
Καὶ ἄλλοι, νὰ οἶς πέρνοντε τὴ δόξα σας ἀφῆστε ; ...
Ἐν Πειραιεῖ Ἀπριλίῳ 1885.

(1) Τοὺς ἀνωτέρω στίχους ἐποίησαμεν ἐπὶ τῇ εἰδήσει τοῦ διορισμοῦ τῆς κυρίας Σοφίας Καβαλεῦσκη ὡς ὑφηγητρίδος τῶν μαθηματικῶν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Στοκὸλμης.